

Gener fra BA med
fokus på ryggen og
fænomenet slidgigt

Jørgen Degn

A large, modern hospital building with a curved facade made of light-colored stone or concrete blocks. The building features many windows and a glass-enclosed ground floor. In the foreground, a paved area with a few bicycles is visible under a blue sky with white clouds.

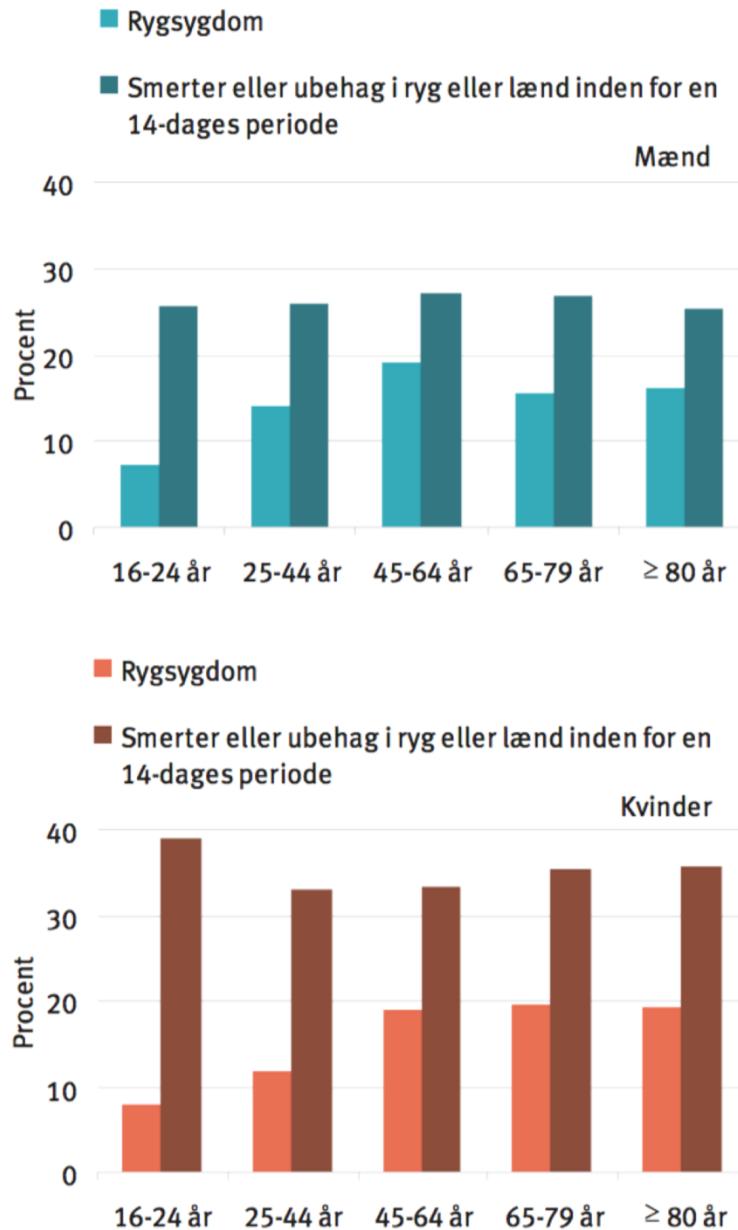
Videncenter for Reumatologi & Rygsygdomme

Hvem har haft smerter
eller ubehag i ryggen

A) Inden for de sidste
2 uger?

B) Kroniske smerter?

Figur 7.3. Forekomst (%) af lænderygsmerter blandt mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper. 2005.

Kilde: Sundheds- og syglighedsundersøgelsen 2005.

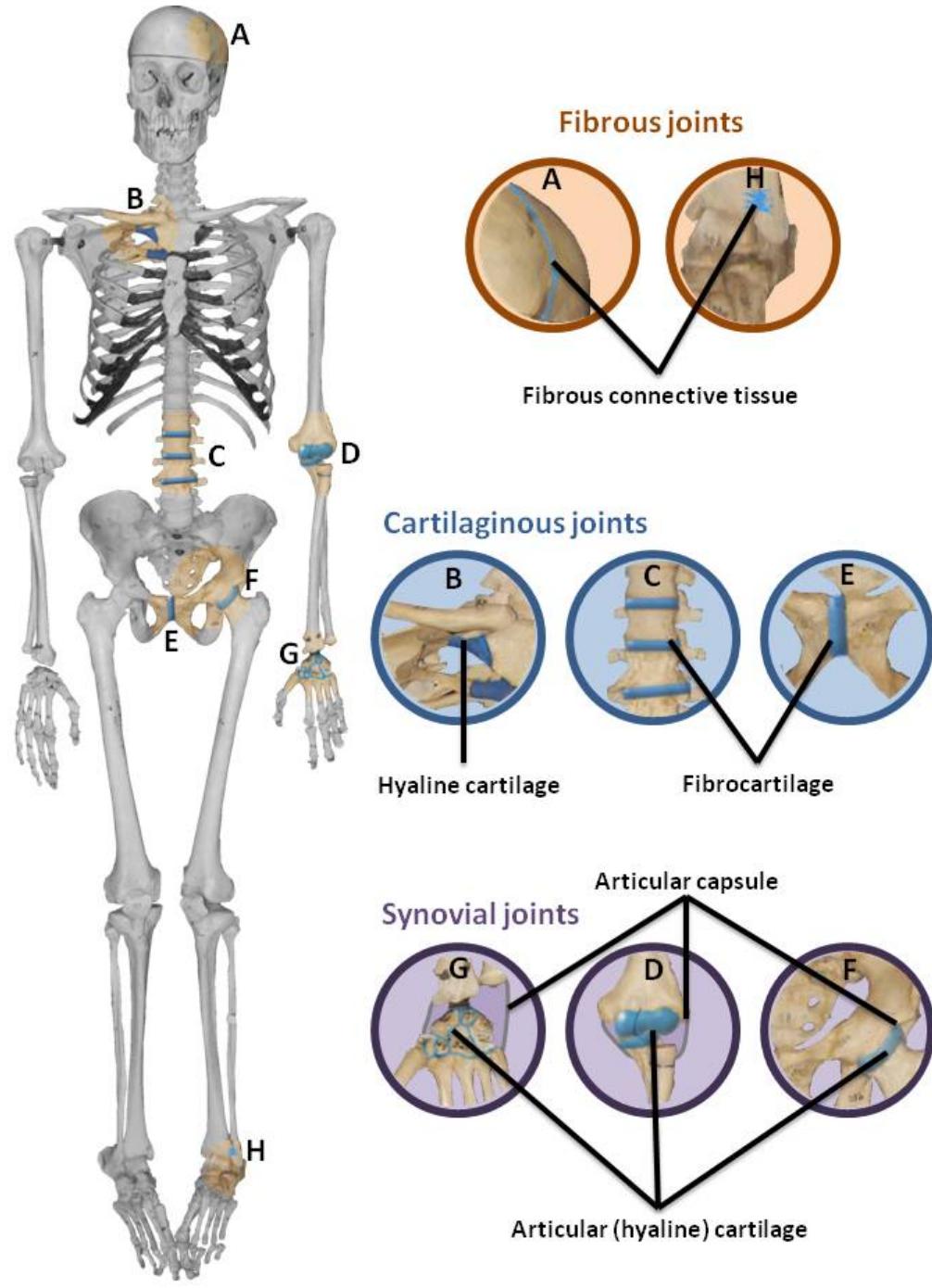
Tabel 7.2. Risikofaktorer for forekomst og kronicitet af lænderygsmerter.

	Forekomst	Kronicitet
<i>Individuelle faktorer</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Alder - Fysisk form - Arvelighed - Nedsat udholdenhed af rygmuskulatur - Rygning - Dårligt helbred - Lavt uddannelsesniveau - Lav socialgruppe 	<ul style="list-style-type: none"> - Overvægt - Kraftig smerte og funktionsnedsættelse - Ischias smerter - Langvarig sygemelding
<i>Psykosociale faktorer</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Stress - Bekymring - Dårlig kognitiv funktion - Lav jobtilfredshed 	<ul style="list-style-type: none"> - Depression - Somatisering - Aggraverende (overdreven) sygdomsadfærd
<i>Arbejdsrelaterede faktorer</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Dårligt arbejdsmiljø - Mange belastende vrid - Mange gentagne bevægelser - Mange helkropsvibrationer 	<ul style="list-style-type: none"> - Arbejdsskadesag, erstatningssag eller pensionssag under behandling - Tungt arbejde / mange løft ved tilbagevenden til arbejde

Tabel 7.4. Risikofaktorer for skulder-nakke smærter.

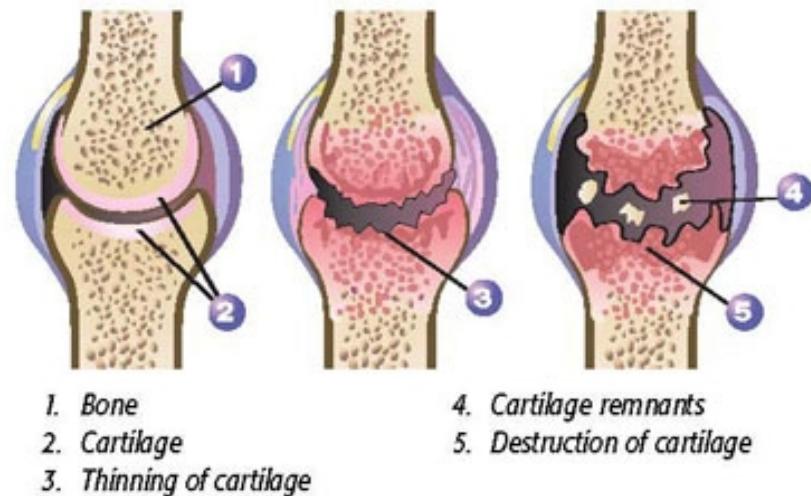
<i>Individuelle faktorer</i>	- Køn og alder - Overvægt - Arvelighed - Rygning - Komorbiditet
<i>Psykosociale faktorer</i>	- Høje krav - Lav jobkontrol - Lav indflydelse - Manglende social støtte - Lav jobtilfredshed - Ængstelse - Bekymring - Depressivitet - Stress
<i>Arbejdsrelaterede faktorer</i>	- Arbejdsstilling (løftede arme) - Gentagne bevægelser - Tungt arbejde - Kombination af tungt arbejde og gentagne bevægelser - Kombination af gentagne bevægelser og kulde - Vibrationer

Kilde: Walker-Bone et al, Semin Arthritis Rheum, 2003. National Research Council IoM, 2001. Natvig and Picavet, Best Pract Res Clin Rheumatol, 2002.

- Led
- Sener
- Muskler
- Knogler
- Nerver

Evolution of Osteoarthritis

Den kliniske diagnose & smertegeneratoren

- Smerte i huden
- Muskelsmerter (myoser)
- Diskogene smerter (DDD)
- HIZ-læsion
- Neuropatiske smerter
- Nerverodssmerter (radikulopati)
- Facetledssmerter (ægte led)
- Hvirvelbrud (fraktur)
- Meddelt smerte fra andet organ
- Instabilitet (spondylolistese)
- Infektion (spondylodiskitis)
- Skvatryg (Kissing spine, Basstrup)
- Somatisering
- SI-led
- Hofteartrose
- Tumor, cyste
- Scheuermann
- Axial artrit
- Simvastatin
- Vasc. claudicatio

Klinisk diagnose?

Hvor sidder navelæsionen?

- Storhjernen, lillehjernen, kranienerver
- Cervikale rygmarv eller nerverod
- Thorakale rygmarv eller nerverod
- Lumbale nerverødder
- Sacrale nerverødder
- Perifere nerver
- Højre / venstre side

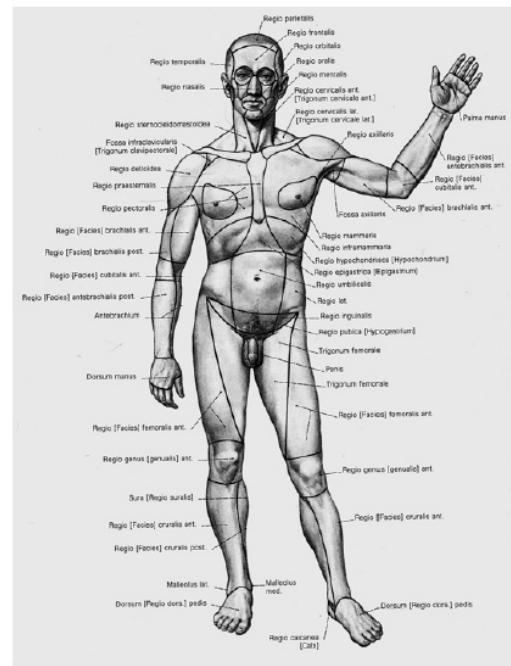

Symptomer

- A. Hovedpine
- B. Nakkesmerter
- C. Skuldersmerter
- D. Armsmerter ***
- E. Smerter i brystryg
- F. Lændesmerter **
- G. Bensmerter *** / referred pain
- H. Kraftnedsættelse **
- I. Styringsbesvær **
- J. Føleforstyrrelser *
- K. Nedsat gangdistance ***
- L. Bevægeindskrænkning (ADL)
- M. Tab af blærefyldningsfornem.
- N. Blæretømningsbesvær *
- O. Afføringsinkontinens *
- P. Impotens

- Q. Smertekarakter
- R. Smertestyrke og -tærskel (VAS)
- S. Debut, varighed, variabilitet
- T. Diffus eller dermatomal
- U. Provokation/lindring

Smertediagrammet

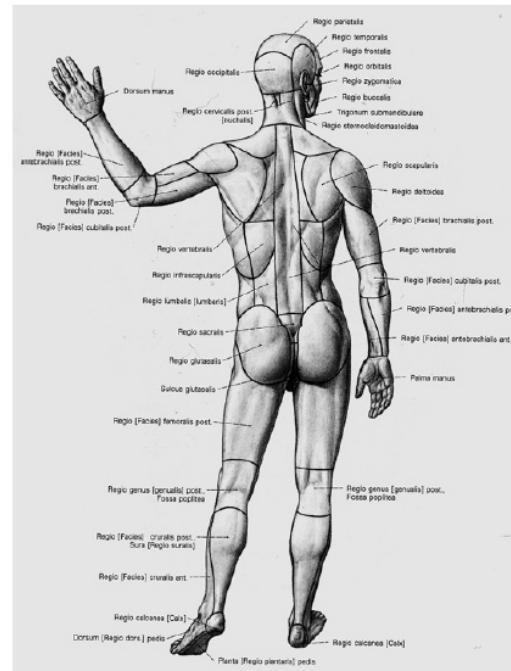

SMERTE (rød, x)

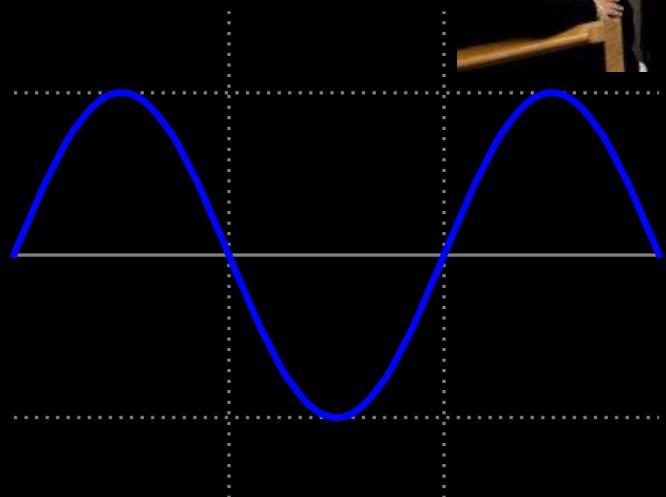
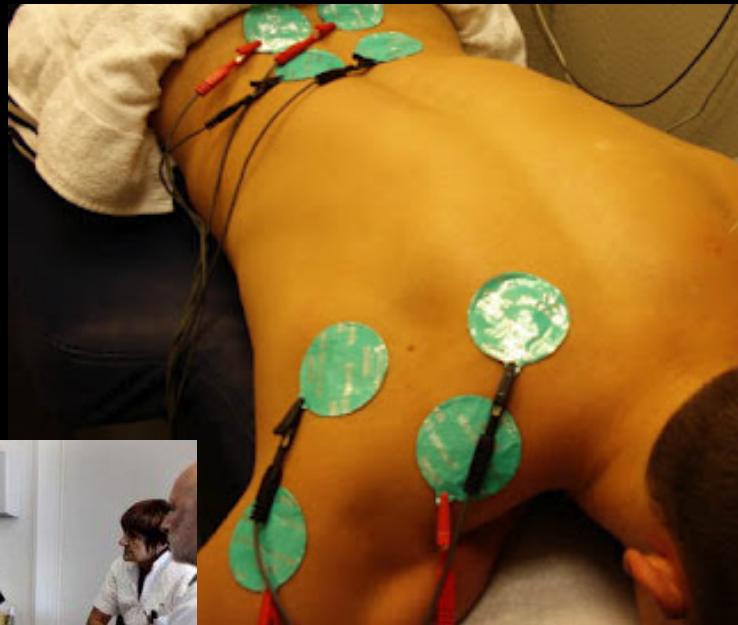
MYREKRYB (grøn, Δ)

FØLESESLØSHED (blå, o)

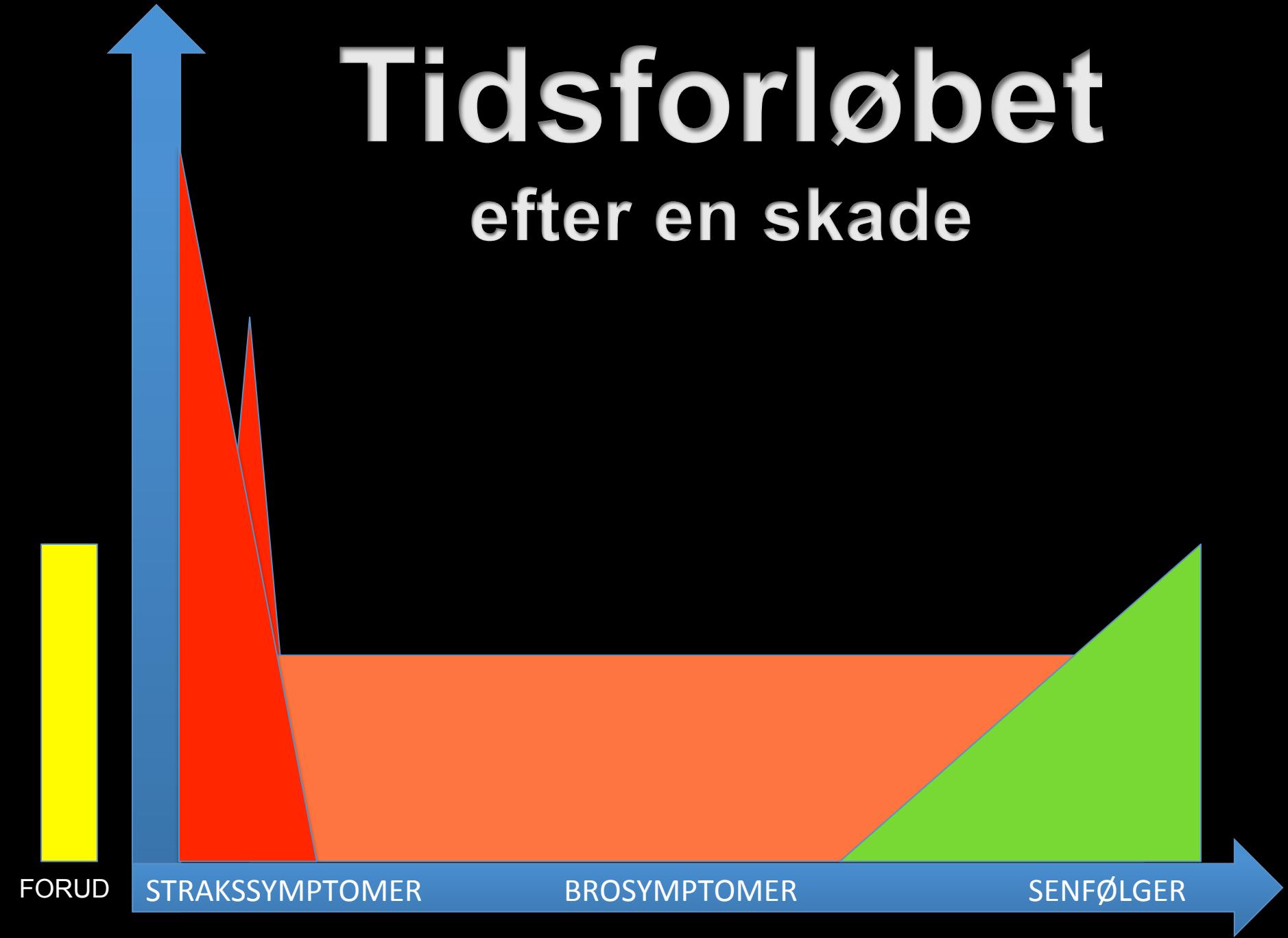
NEDSAT BEVÆGELIGHED (□)

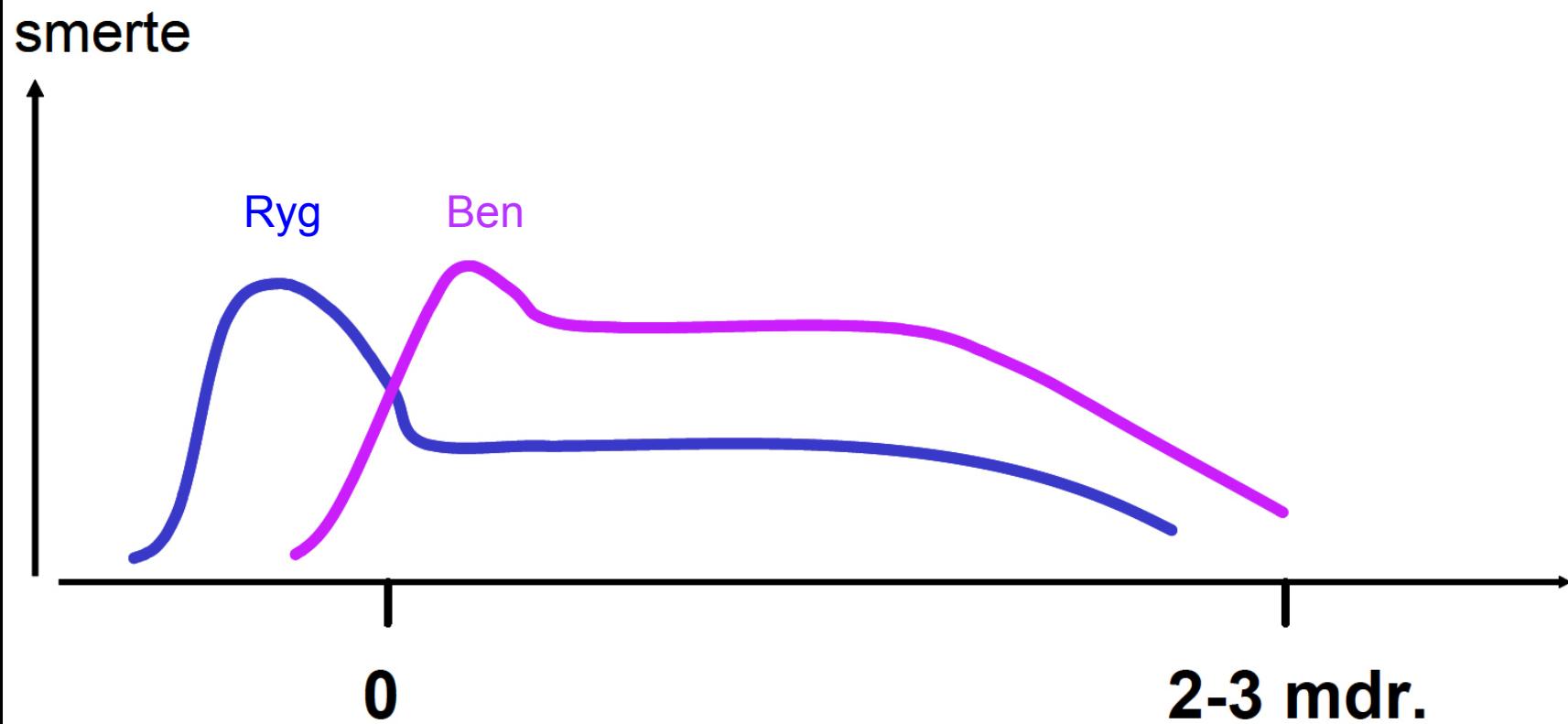
Smertens karakter

Tidsforløbet efterskade

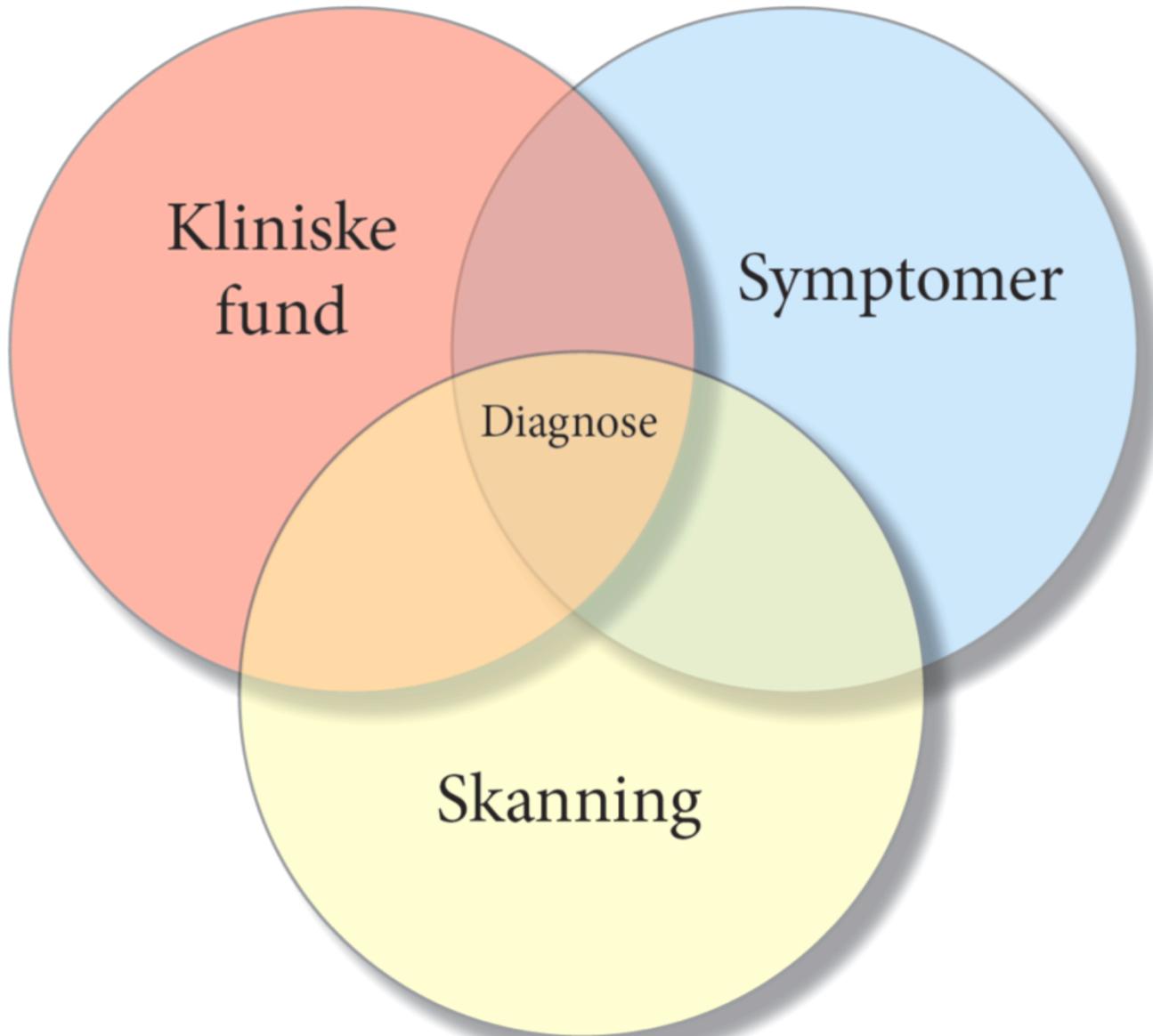
Naturforløbet ved discusprolaps

Lumbal spinalstenose

- Rygsmærter
- **Radikulære smerter** (oftest uden neuroudfald)
- **Neurogen claudicatio** ved gang: reduceret gangdistance – ingen problemer med at cykle
- Foroverbøjning lindrer – ekstension forværret
- Progredierende og intermitterende symptomer – forværring ved aktivitet

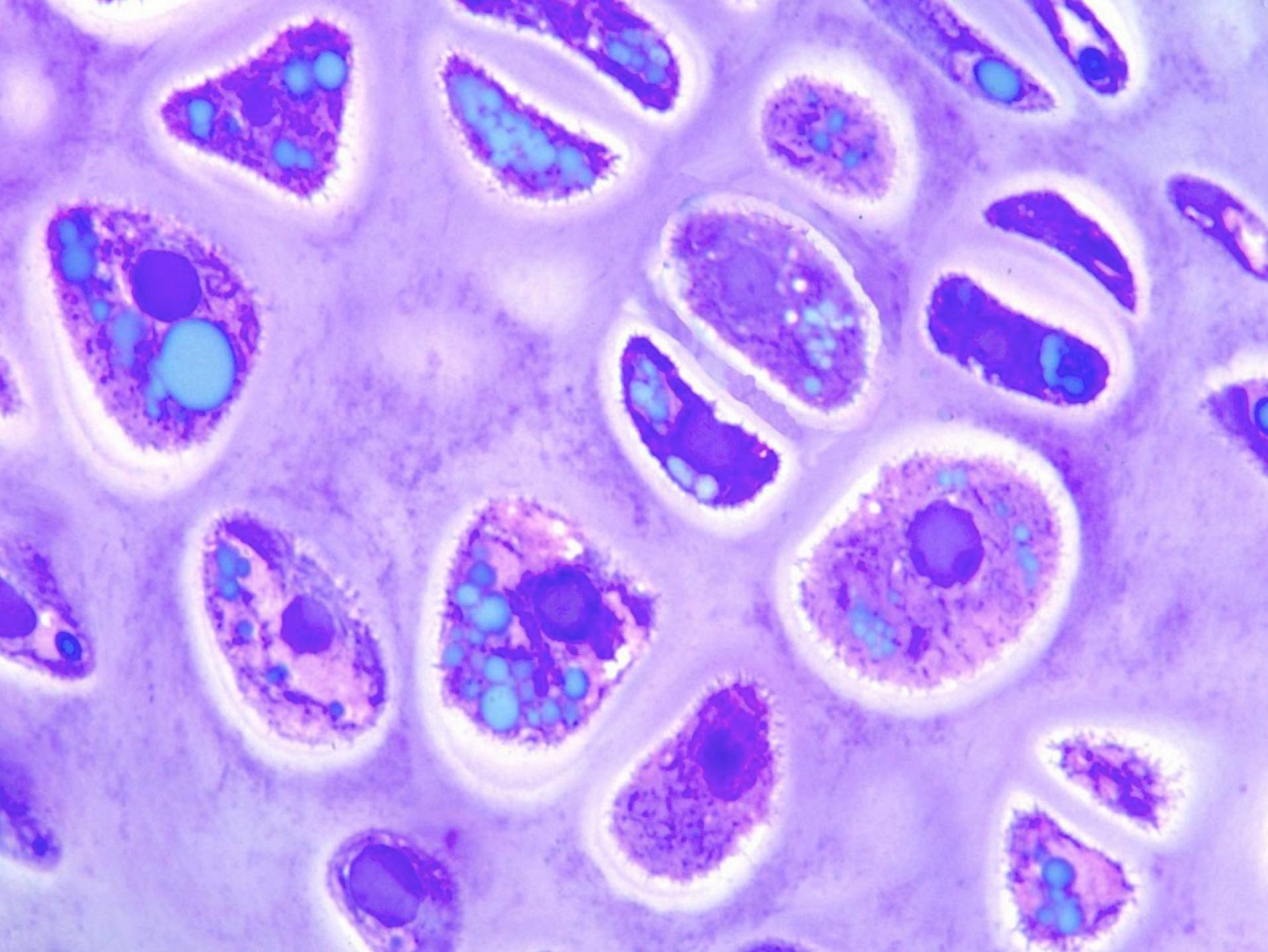

Patofysiologi

Hvordan opstår ”slidgigt”?

”Slidgigt”

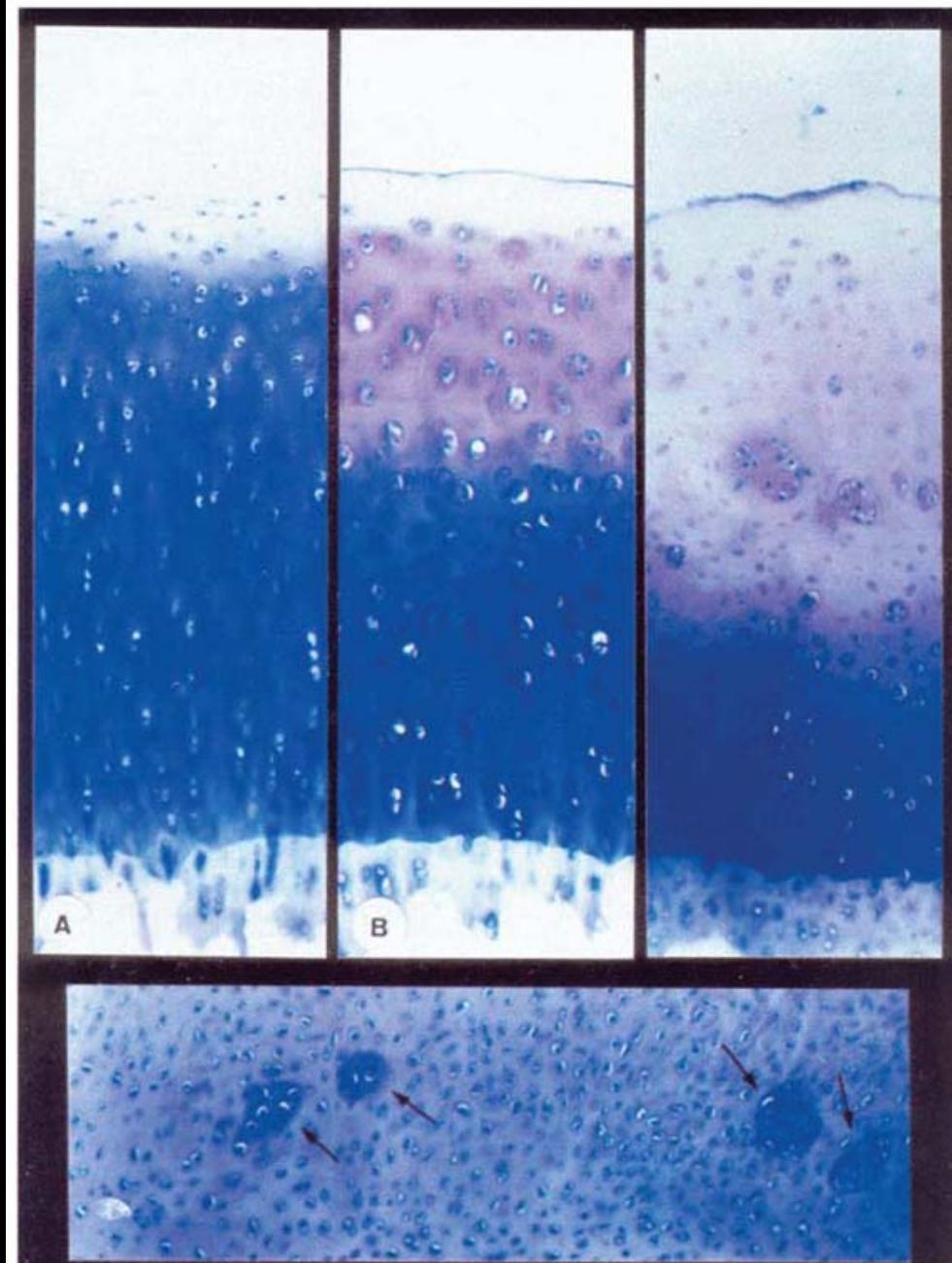

Figure 1. Progressive decrease of the staining intensity of the extracellular matrix of the articular cartilage of the femur of dogs. Toluidine blue. A) Slight. Condroitin sulfate group, 118.7x. B) Moderate. Sodium hyaluronate group, 118.7x. C) Severe. Sodium hyaluronate group, 143.5x. D) Areas showing synthesis of extracellular matrix (arrows). Sodium hyaluronate group, 119.9x.

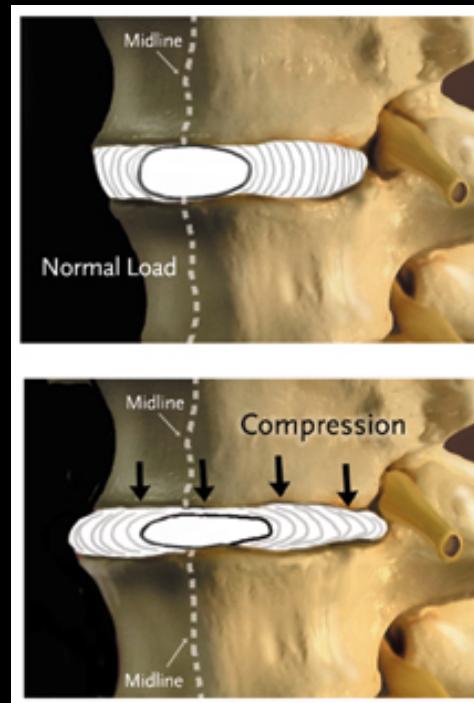
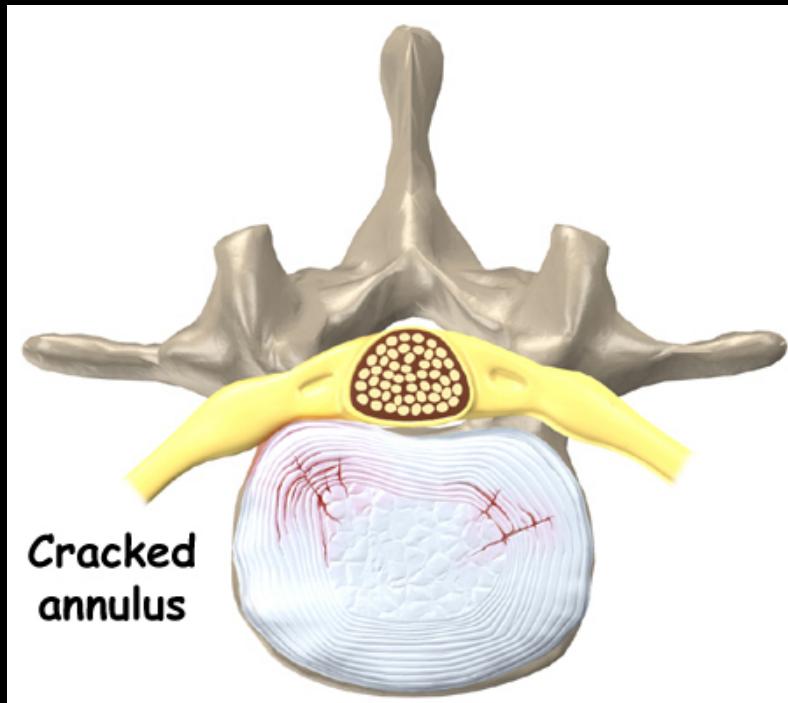
Sårbarhed – overbelastning – forstærkning

BIO-PSYKO-SOCIAL-EKSISTENTIEL MODEL

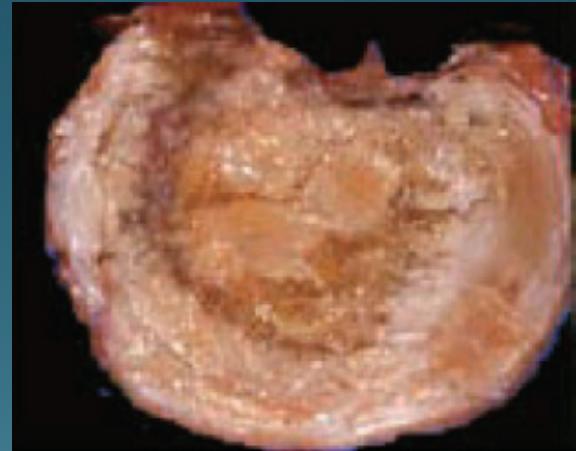
- Genetik: medfødt sårbarhed eller misdannelse
- Aldersbetinget degeneration
- Arbejde: dårlig arbejdsstilling, tunge løft, EGA
- Rygning
- Overvægt
- Tidlige brud
- Infektion
- Idræt

Diskusdegeneration

Degeneration af annulus fibrosus med udvikling af sprækker, inflammation, nedsat vandindhold, affladning og smerte

Årsager til diskusdegeneration

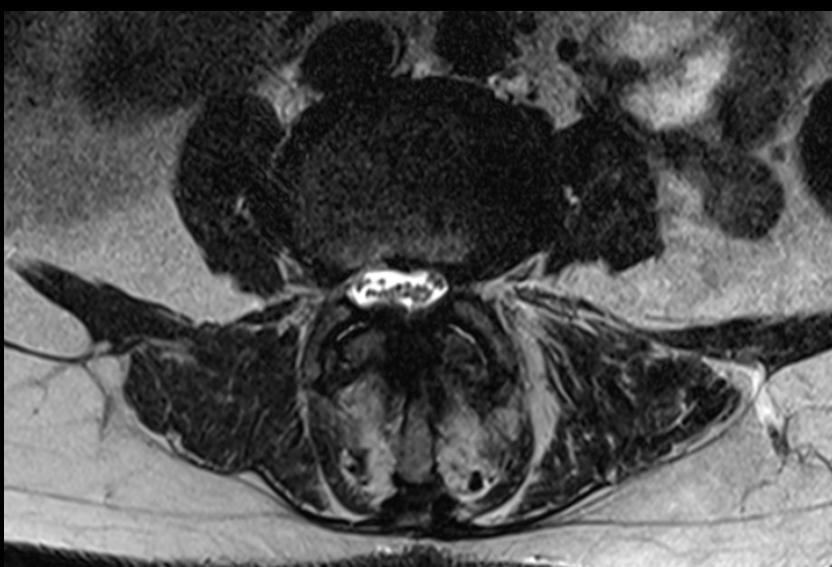
Multifaktoriel kumulativ model

- Familiær disposition & genetik: ca. 60%
- Rygning: ca. 15%
- Overvægt
- Mandligt køn
- Aldring
- Mekanisk stress: <10%

POLYMORFIER
Kollagen type 9, 11
Vit-D receptor
MMP-3
TNF- α

MR

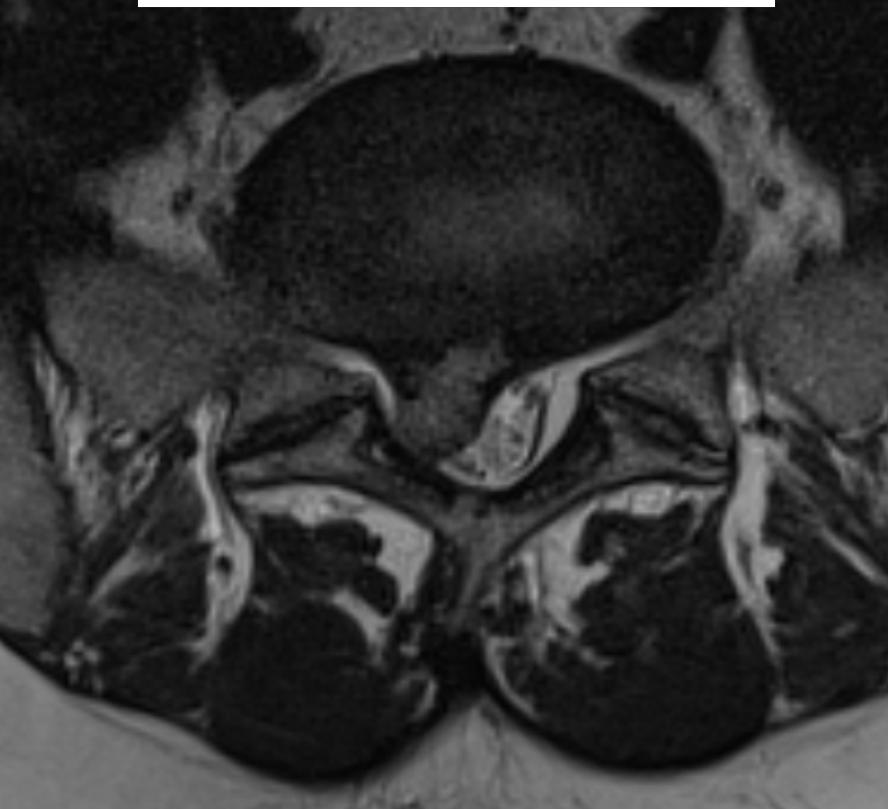
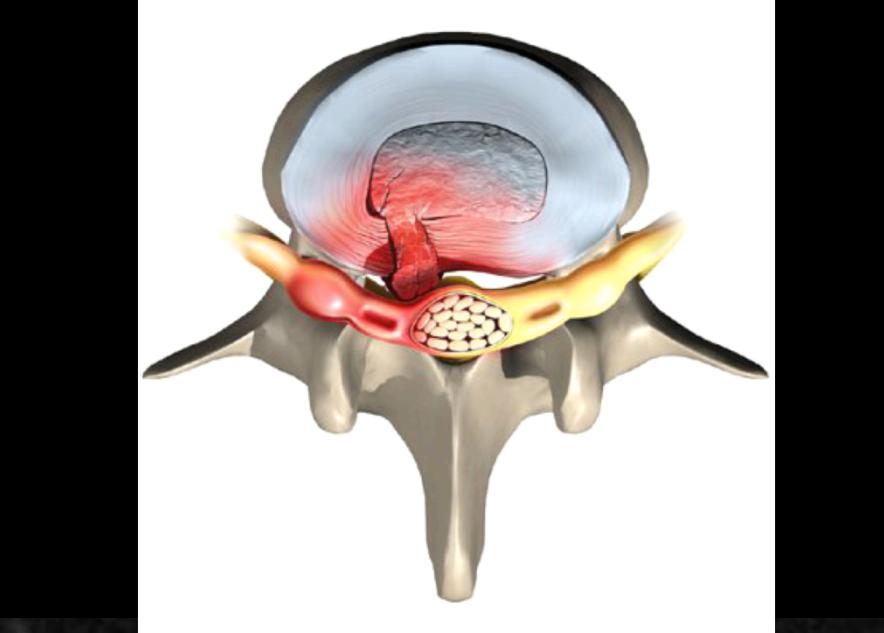
Modic forandringer

Type 1 (L4/L5)

Associeret med prolaps og lændesmerter

Type 2 (L5/S1)

Rygundersøgelse
inkl. neurologisk undersøgelse

Differentialdiagnoser

Angina pectoris
CTS (Tinel, Phalen)
Tennisalbue
Neurofibrom

Inspektion
Bevægelighed (F/E/Rot)
Spurlings test/L'hermitte

Tværsnitssyndrom

Centralt
Brown-Séquard
Spinalis anterior

Differentialdiagnoser

FABER (SI-led)
Hofteindadrotation
Kapillærrespons/puls
Vibrationssans (polyn.)
Peroneusparese

Inspektion
FGA (Schobers test)
Extensionstest
SBT/Lasègue/Bragard
Sensibilitet
Trendelenburg's tegn

Myelopati: 1. neuron

Babinski, Ankelklonus, Hyperrefleksi, Hoffman

Radiculopati: 2. neuron

C5: Supraspinatus & Deltoides
C6: Biceps & håndledsextension [1.+2. finger]
C7: Triceps, håndledsflexion, fingerextension [2.-4.]
T1: C8: fingerflex [4.-5.] - T1: fingerabduktion

T2
T3
T4
T5
T6
T7
T8
T9
T10
T11
T12
L1
L2
L3
L4
L5
S1
S2
S3
S4

Myoser
Spondylolistese
Facetledsartrose
Discusdegeneration & HIZ-læsion
Ligamentum flavum hypertrofi
Kissing spine

Smt: Annulus fibrosus &
Lig. longitudinale post.

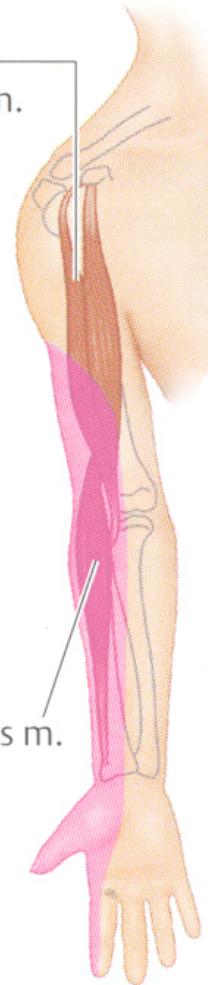
ER: Tonus, voluntær, anokutan/anal reflex
Blæreskanning - CES

Waddells tegn

Uprop. smørter v/ let berøring
Axial rotation/loading
Siddende < liggende SBT

Biceps
brachii m.

Brachioradialis m.

C6

(Dermatome: dark red)

(Dermatome: dark red)

C6

L5

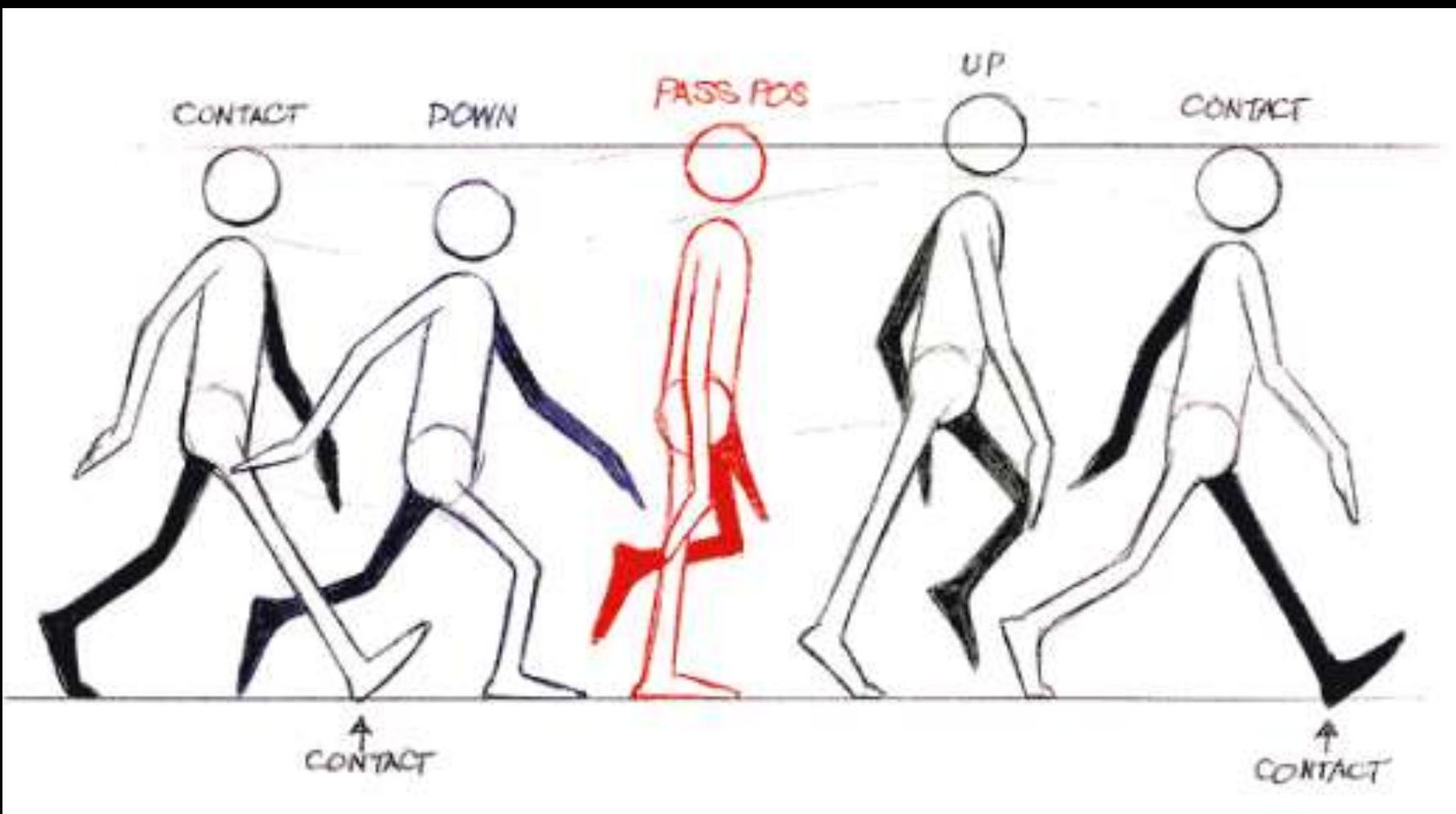
(Dermatome: green; gluteus
medius m. not shown)

Extensor hallucis longus m.

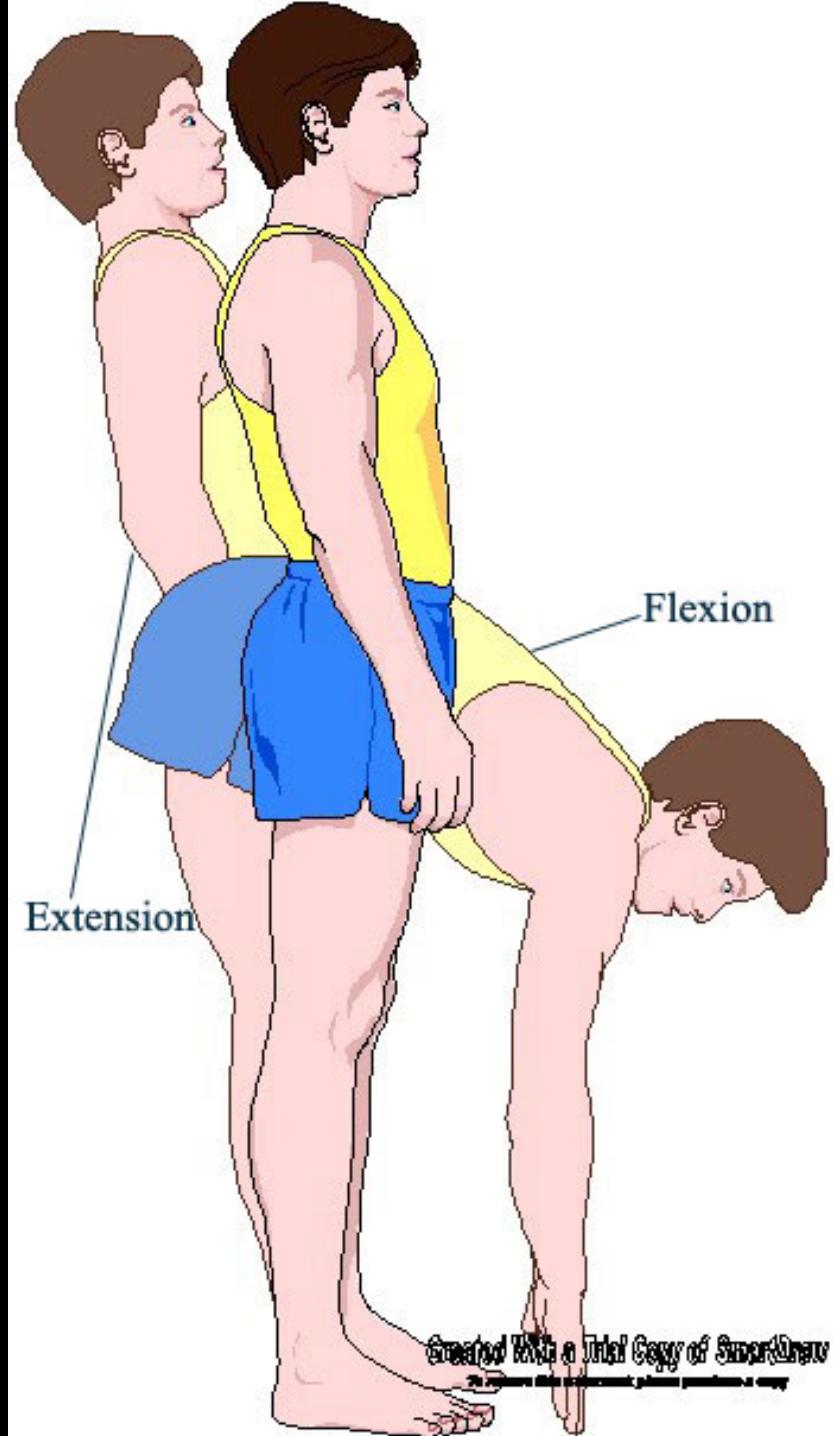
Extensor digitorum brevis m.

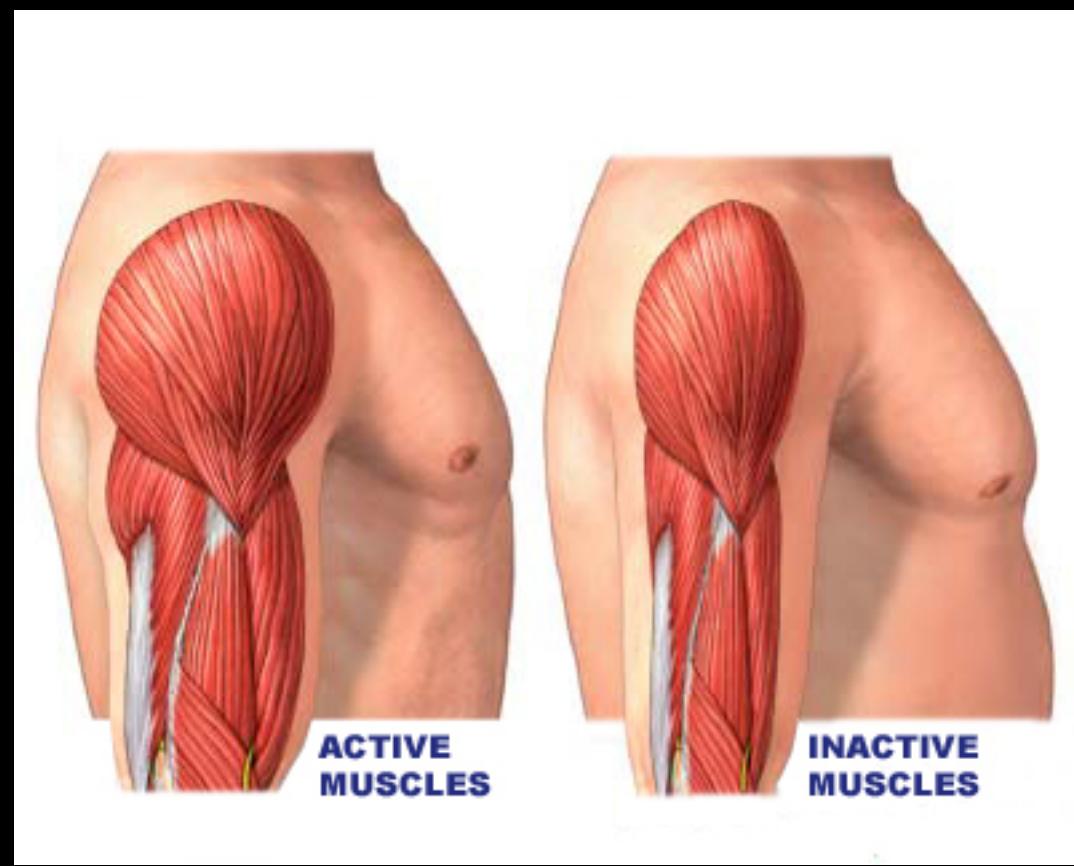
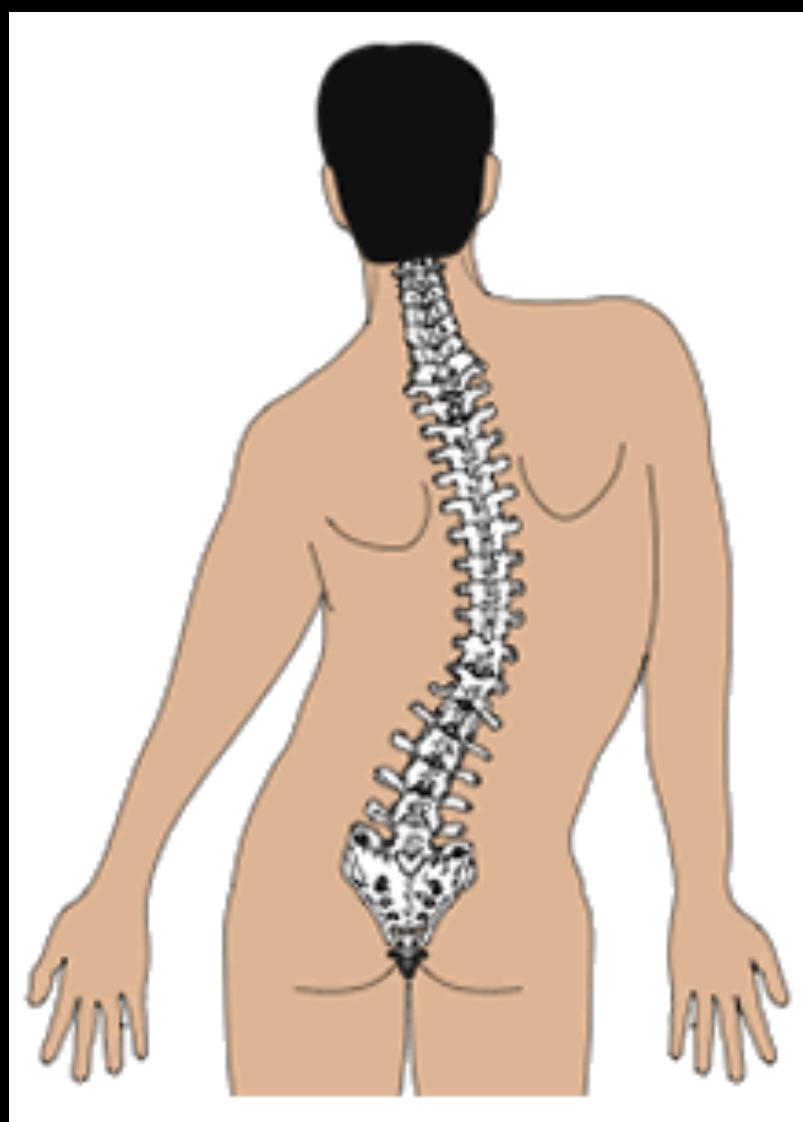

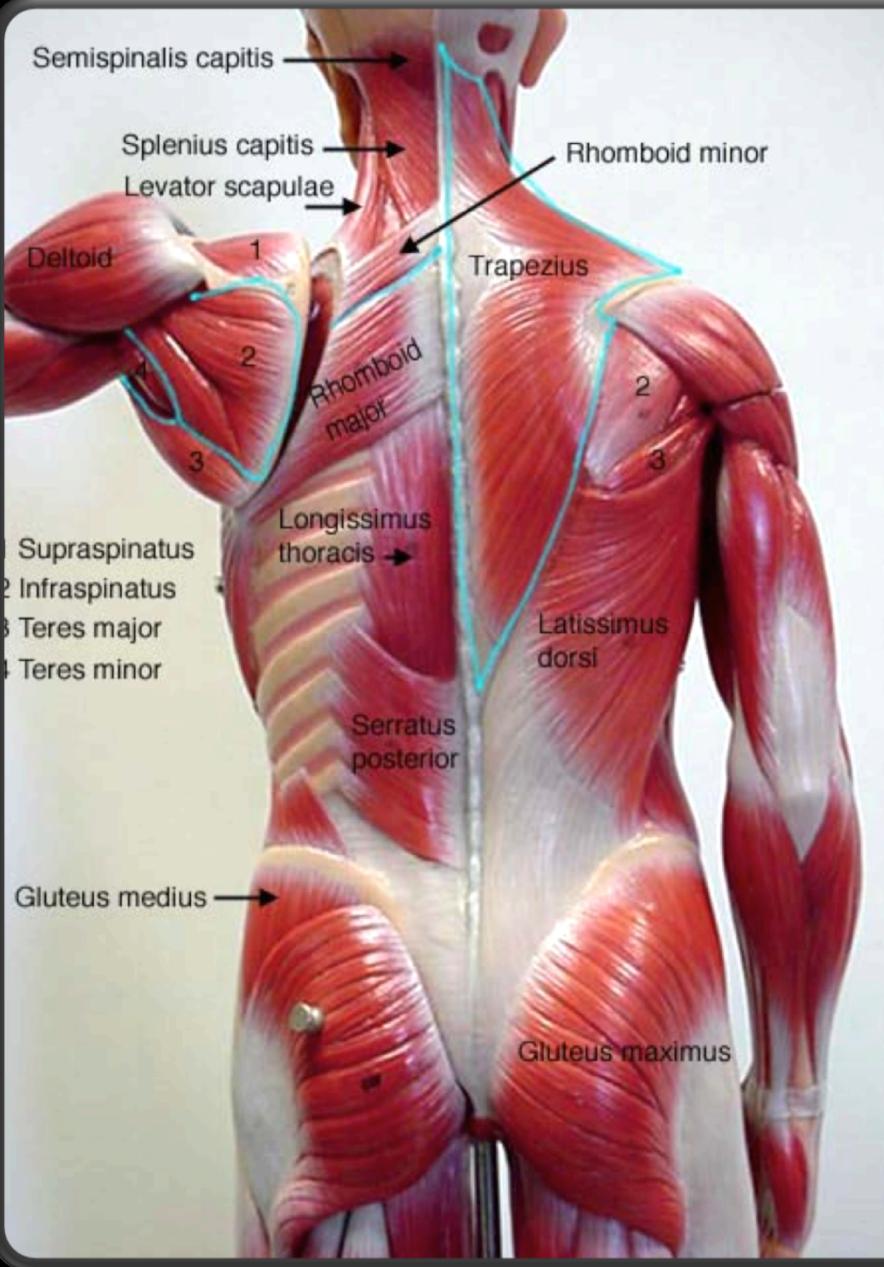

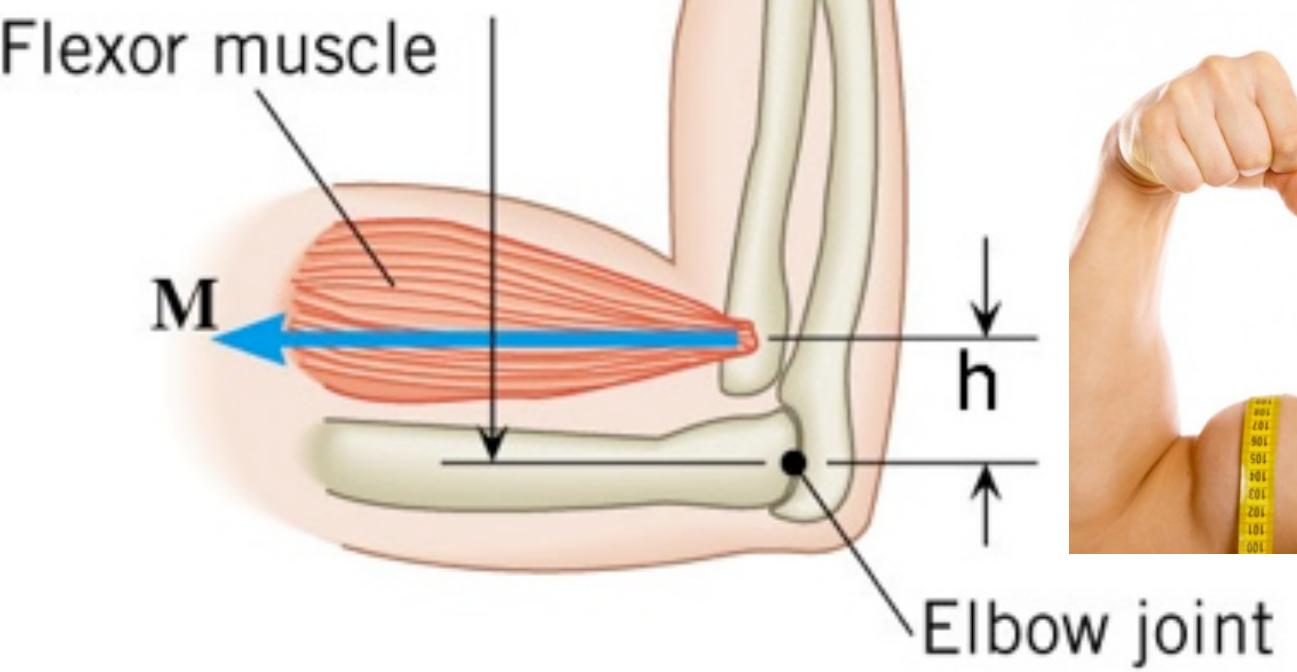
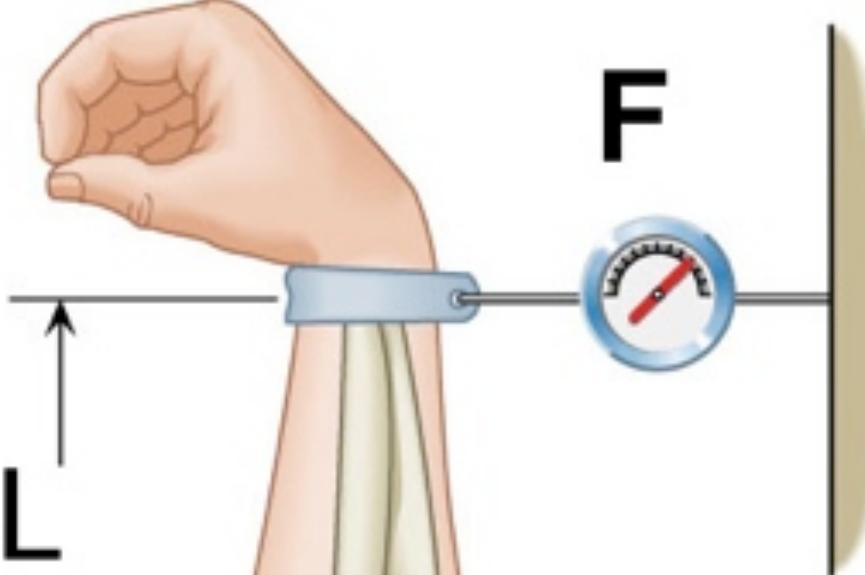

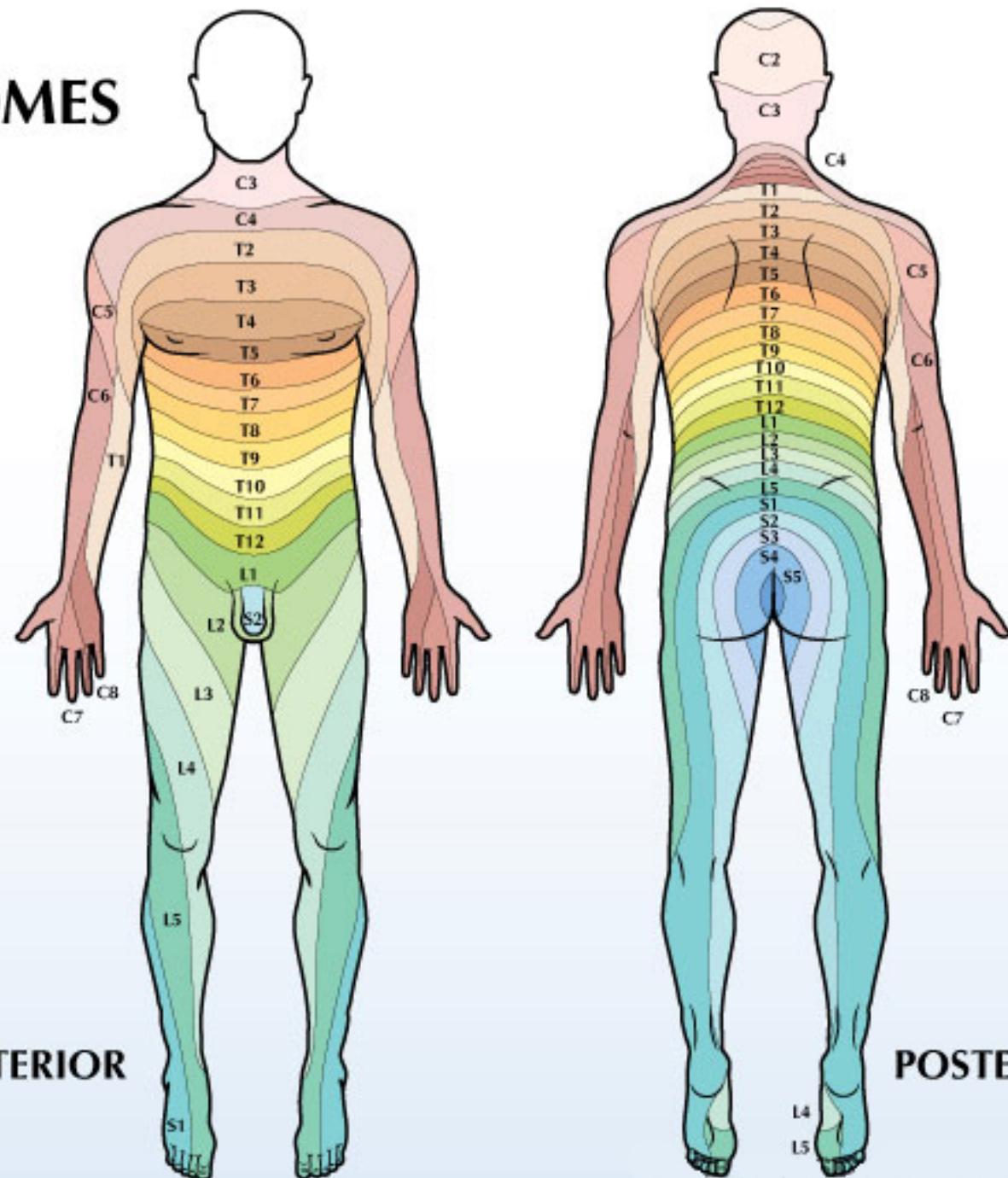

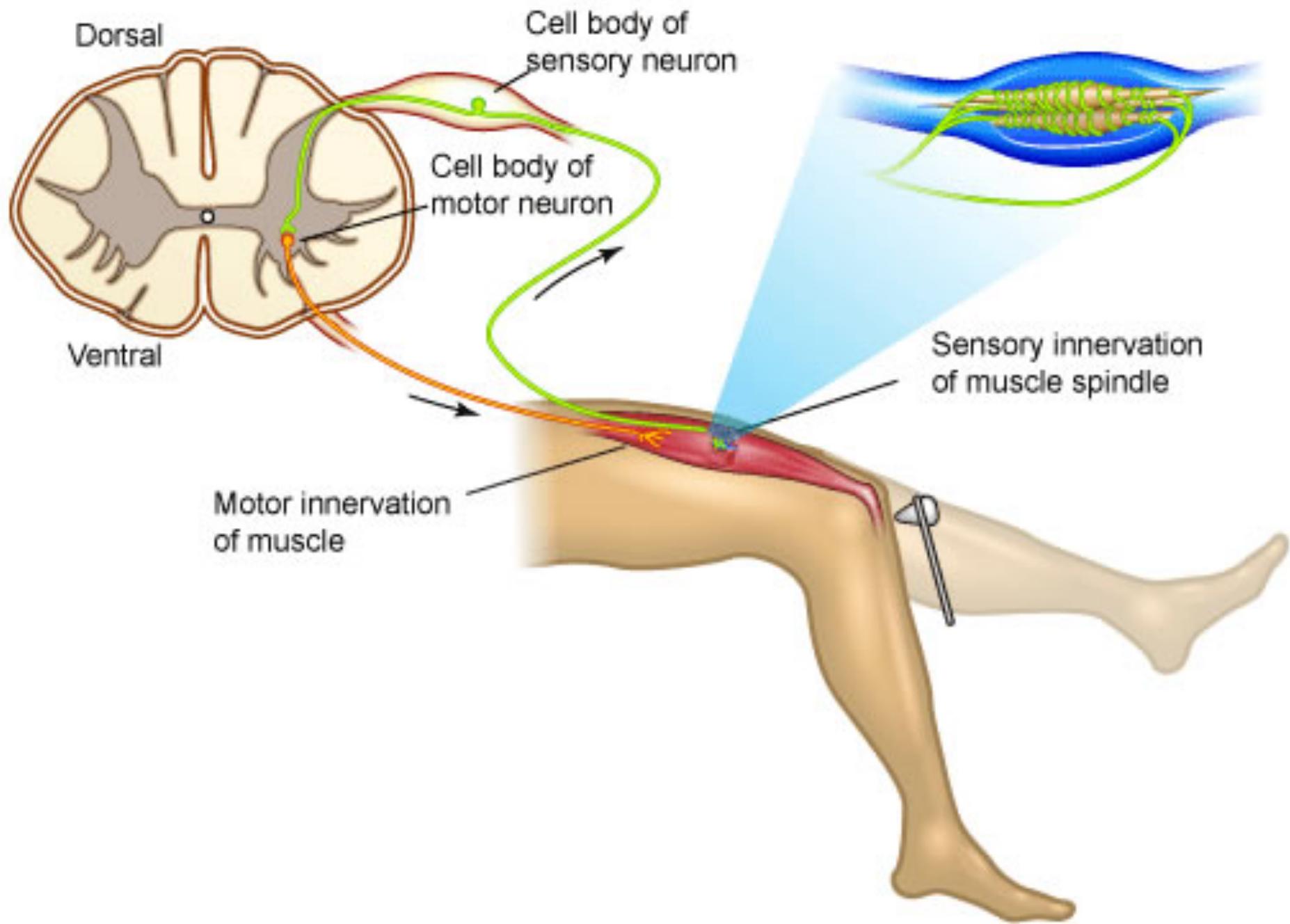

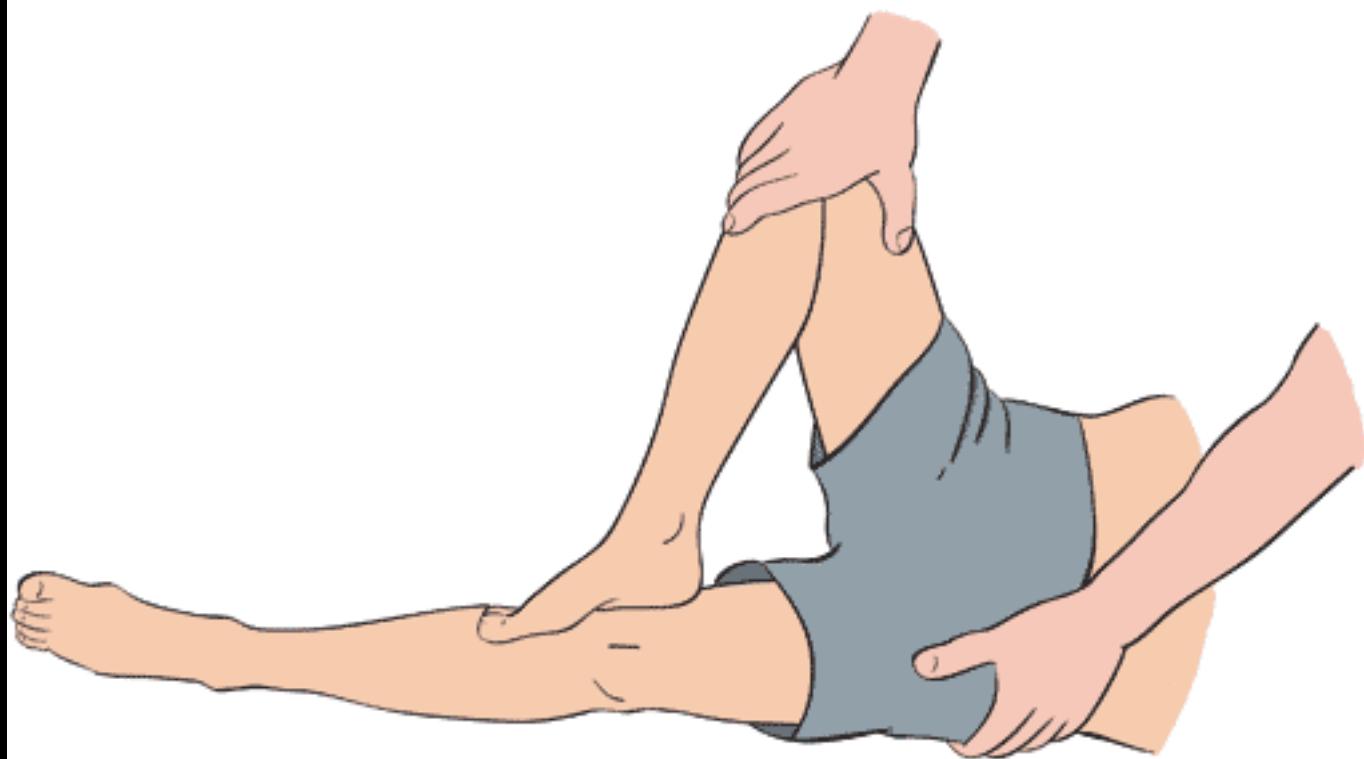

DERMATOMES

1. neuronstegn?

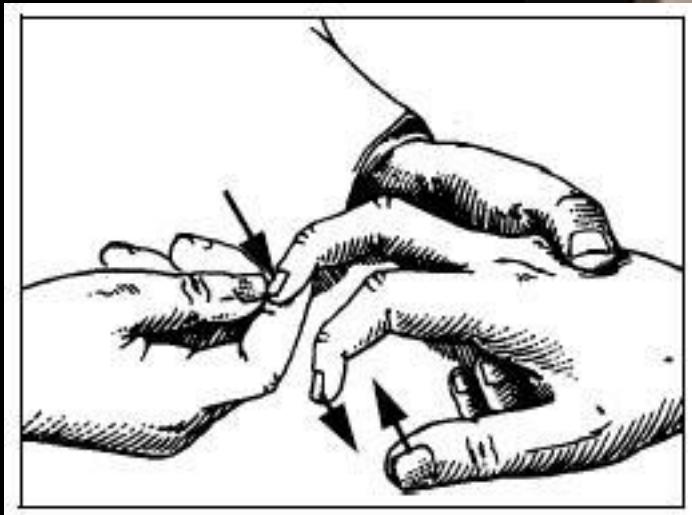
A painting of Jim Rash as Dean Pelton from the TV show Community. He is shown from the chest up, wearing a dark pinstripe suit, a white shirt, and a dark bow tie. He has short brown hair and is looking slightly to his left with a neutral expression. The background is a soft-focus landscape with rolling hills and a warm, golden light.

Lesion of
upper or lower
motor neurons?

Enjoy Your Life
2011

Ankel-klonus

Babinski

Hoffman's
reflex

Supranukleær læsion

Upper Motor Neuron syndrome, CNS,
"Pyramidebanelæsion", "1. neurons påvirkning",

- Hyperrefleksi
- Fodklonus
- Spastisk tonusøgning
- Babinskis tåfænomen
- Hoffman's refleks
- Sensibilitetsgrænse
- Para/tetraparese
- Blæreparalyse
- Evt. let atrofi

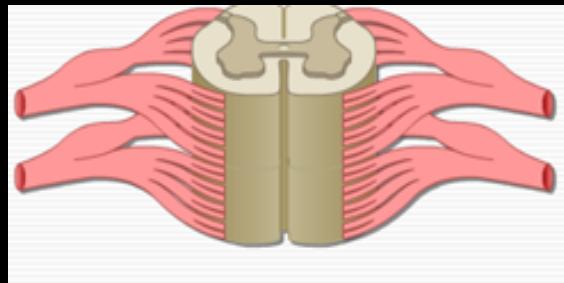
Eksempler: Cervikal eller thorakal myelopati. **Akut medullært tværsnitssyndrom**, evt. af **inkomplet** type: Brown-Séguard, centralt, anteriort, posteriort.

OBS: tidsfaktor for udvikling af de klassiske supranukleære tegn: **Spinalt shock** initialt med slap parese, manglende senereflekser og atonisk blæreparalyse.

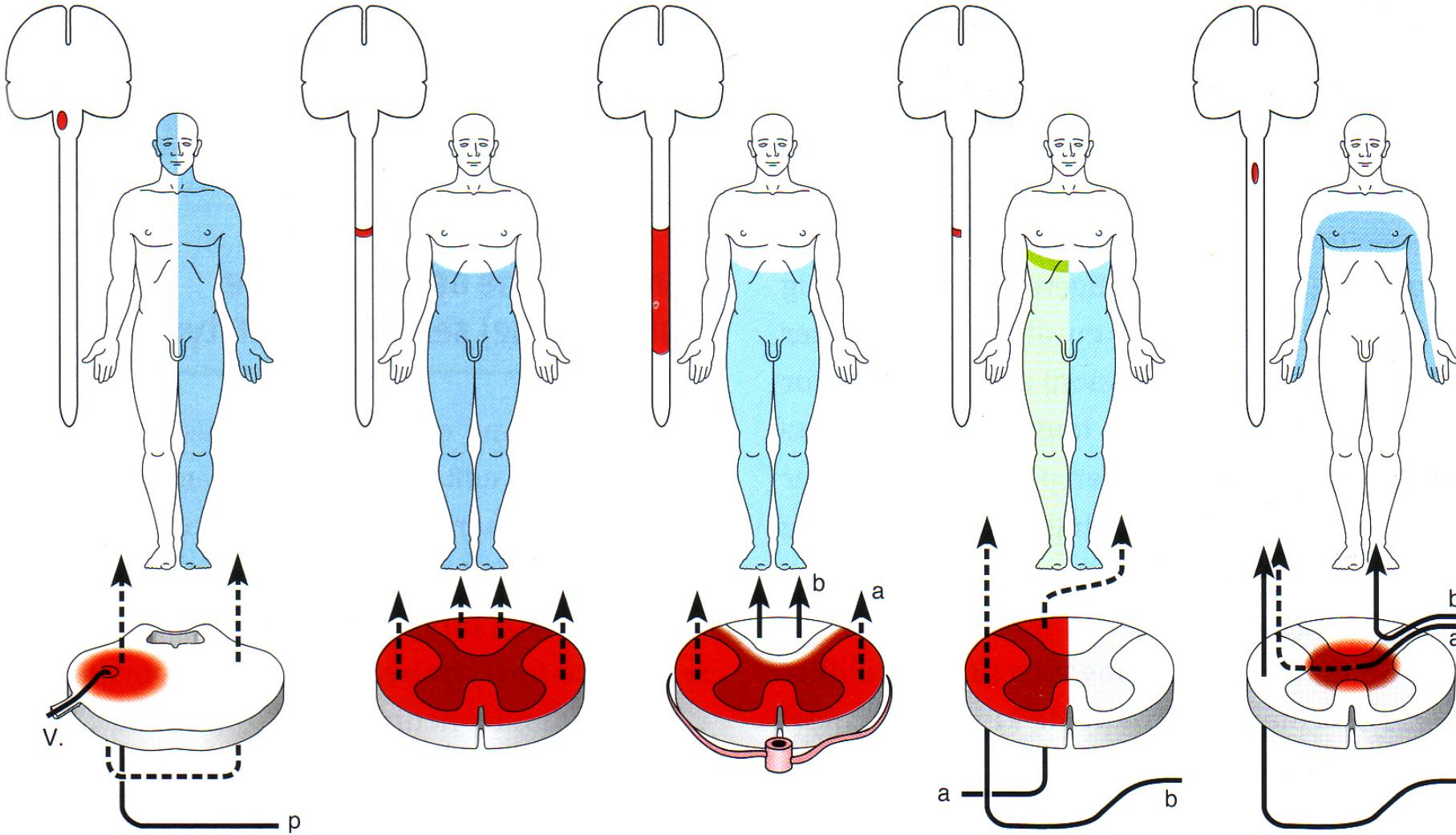
Infra/nuklear læsion

Lower Motor Neuron syndrome, PNS,
Perifer nervepåvirkning, "2. neurons påvirkning"

- Hyporeflexi
- Slap parese
- Svær muskelatrofi
- Fascikulationer
- Dermatomafgrænsning

Eksempler: Neurogen claudicatio med påvirkning af de lumbosacrale nerverødder ved central lumbal spinalkanalstenose - giver bensmerter ved gang. **Cauda equina syndromet** med sfinkterpåvirkning herunder urinretention. Monoradikulopati ved prolaps eller rodkanalstenose, giver smerteudbredning i relevante dermatom. Evt. svær, progredierende parese (kraft grad 0-3) ved **rodinkarceration**

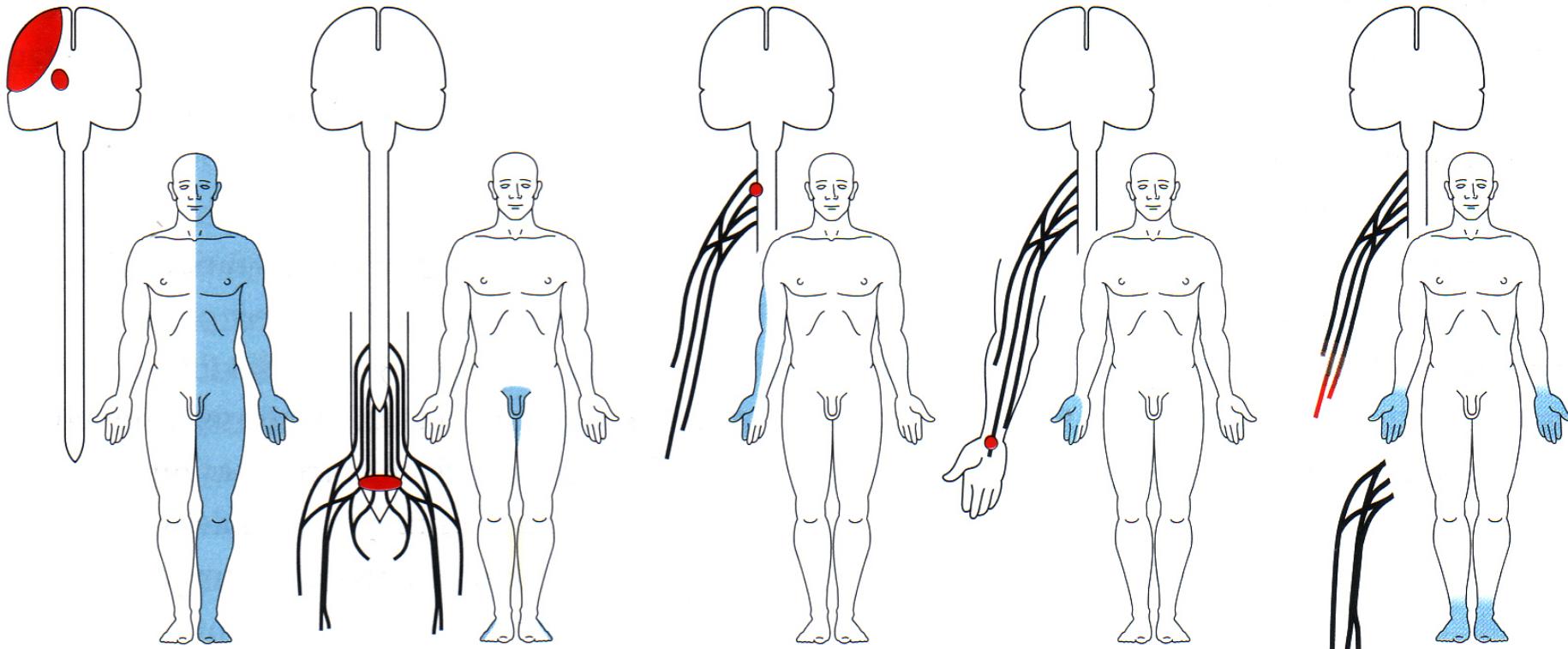
**Hjernestammelæsion
(halvsidig)**
(fx infarkt)
Tab af smerte- og
temperatursans sam-sidigt i ansigtet
(n. trigeminus, V.) og
modsidigt på krop
og ekstremiteter (p.).

**Medullært
tværsnitssyndrom**
(fx kolumna-metastase)
Tab af alle senso-riske modaliteter
distalt for det på-gældende medul-lære segment.
(+ paraparesis inf.)

**Spinalis anticus
syndrom**
(fx trombose i
a. spinalis ant.)
Tab af smerte- og
temperatursans (a),
men bevaret stillings-
og vibrationssans (b).
(+ paraparesis inf.)

**Brown-Séquard
syndrom** (Halvsidigt
medullært tværsnits-syndrom)
Samsidigt tab af
stillings- og vibrations-sans (a), modsidigt tab af
smerte og tempera-tursans (b).
(Samsidig benparese)

**Central medullær læsion
(cervicalt)** (fx kontusion)
Kyras-formet dissociert
sensibilitets udfald sva-rende til flere dermatomer
med tab af smerte og
temperatursans (a), men
bevaret berørings- og
proprioceptiv sans (b).
(Armparese)

**Sensorisk cortex
eller thalamus**
(fx apopleksi) Modsidigt
hemiformt føletab.
For sensorisk cortex
desuden astereognose
og sensorisk inattention.

Cauda equina syndrom
(fx sakrale nerverødder
S1-S5 ved stor L5 prolaps)
Sensorisk tab i ride-
bukseområdet og
S1-dermatomer.

Radikulopati
(fx 6. cervikale nerverod
(ved cervikal diskus-
prolaps C5/6)
Sensibilitetstab i det
pågældende dermatom.

Mononeuropati
(fx n. medianus ved
carpaltunnelsyndrom)
Sensibilitetstab sv.t.
den pågældende
perifere nerve distalt for
læsionsstedet.

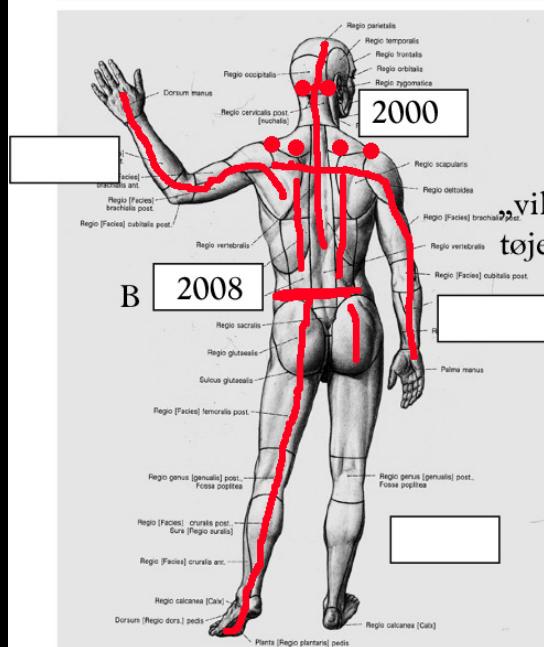
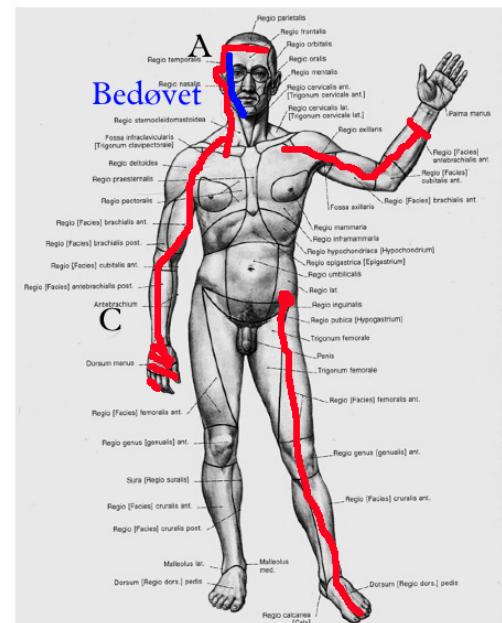
Polyneuropati
Handske- og sok-
formet sensi-
bilitetsudfalde.

Somatisering & funktionelle lidelser

Er der bestemte faggrupper der (ikke) får piskesmæld?

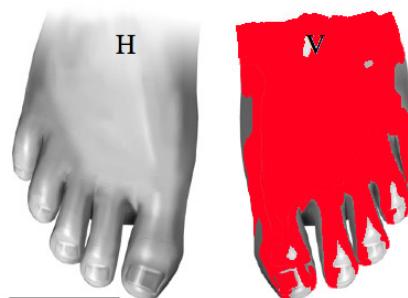
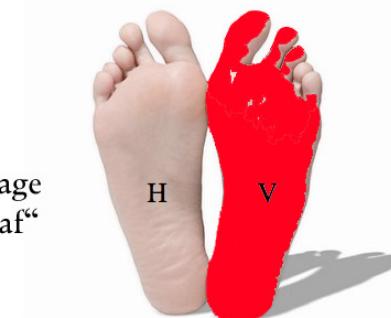
Smertediagrammet

Anfaldsvise smarerter

SMERTE (rød, x)
MYREKRYB (grøn, Δ)
FØLELSESLOSHED (blå, o)
NEDSAT BEVÆGELIGHED (□)

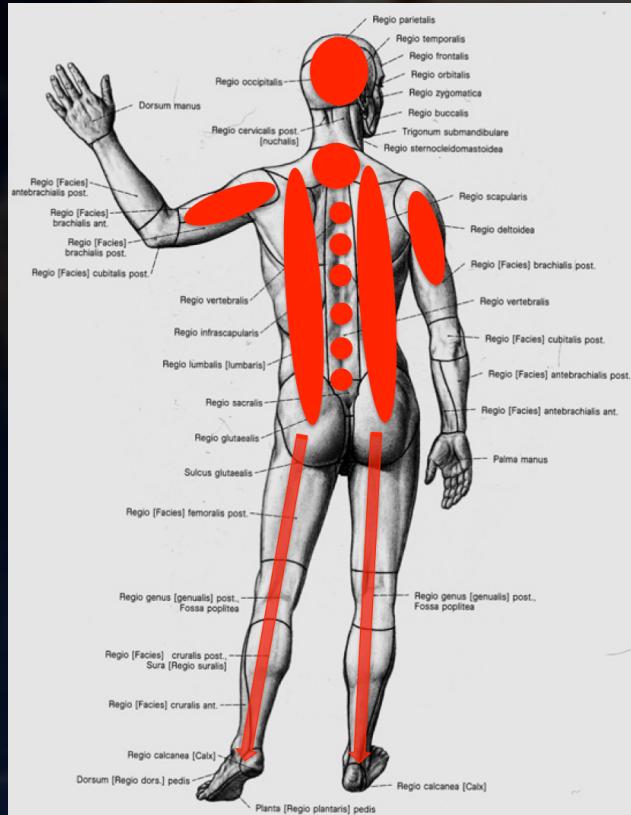
Disp

Flere subgrupper

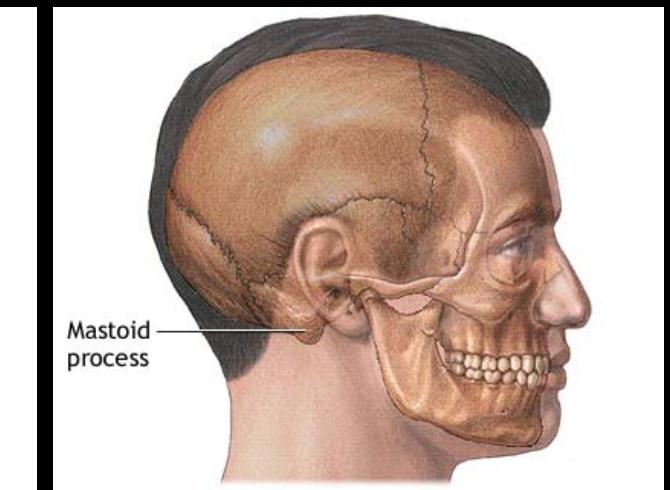
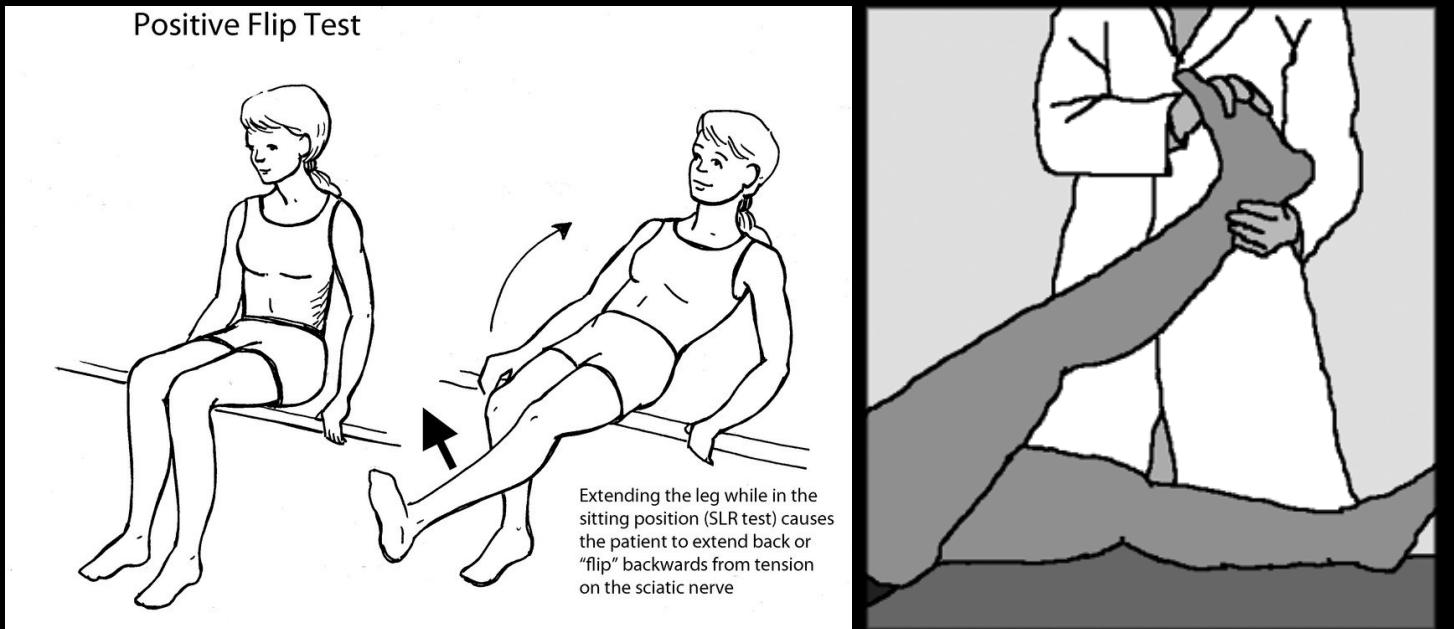
- Smerter: fibromyalgi, piskesmæld
- PTSD/PNES: kendt psykotraume
- Depression
- Overbekymring: ved f.eks. cancer
- Forsikringssvindel: Crash-for-cash
- Almindeligt forekommende symptomer
- Aldersbetingede, degenerative forandringer
- Sekundær gevinst – bevidst eller ubevist

Somatisering

- Polysymptomatologi
- Overdriver symptomerne, symptomfiksering, atypiske symptomer
- Overdriver medicinforbruget eller udfald – kan afledes
- Underdriver funktionsniveauet
- Waddell

Smerteprovokation

Behandling af somatisering

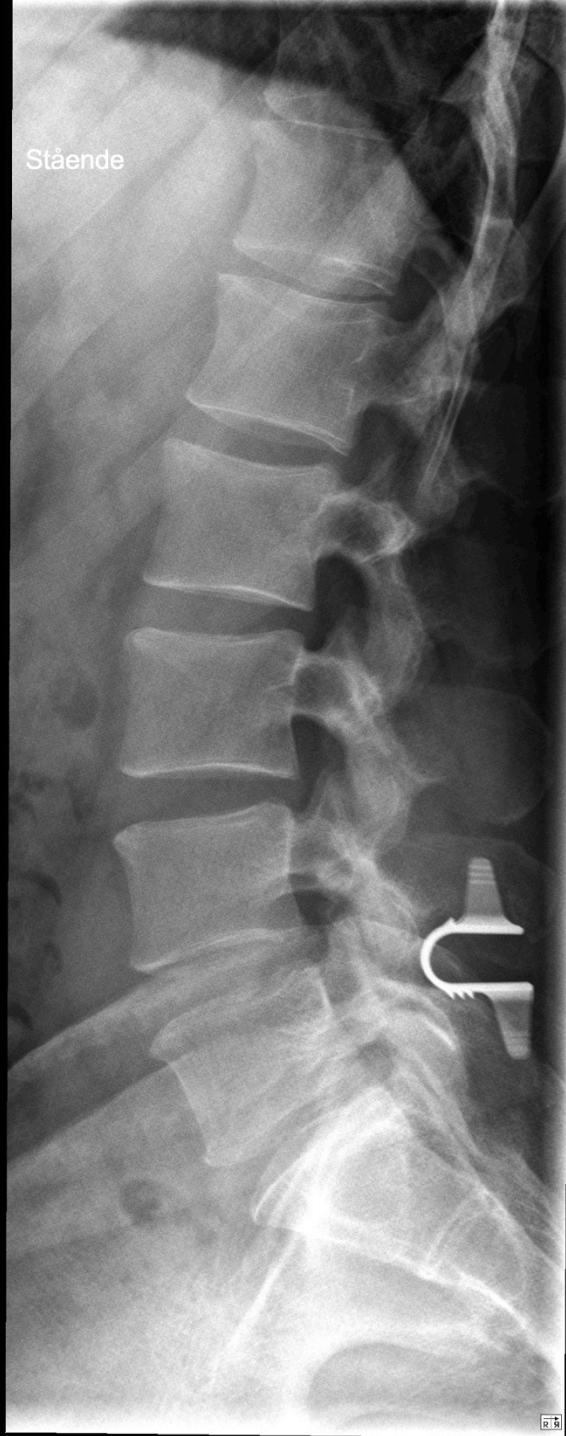
- ”Intet hjælper”

- **Psykoterapi**

- Let medicinering evt. SSRI
- Social afklaring inkl. forsikringssager
- Genfinde livsmening

Radiologi

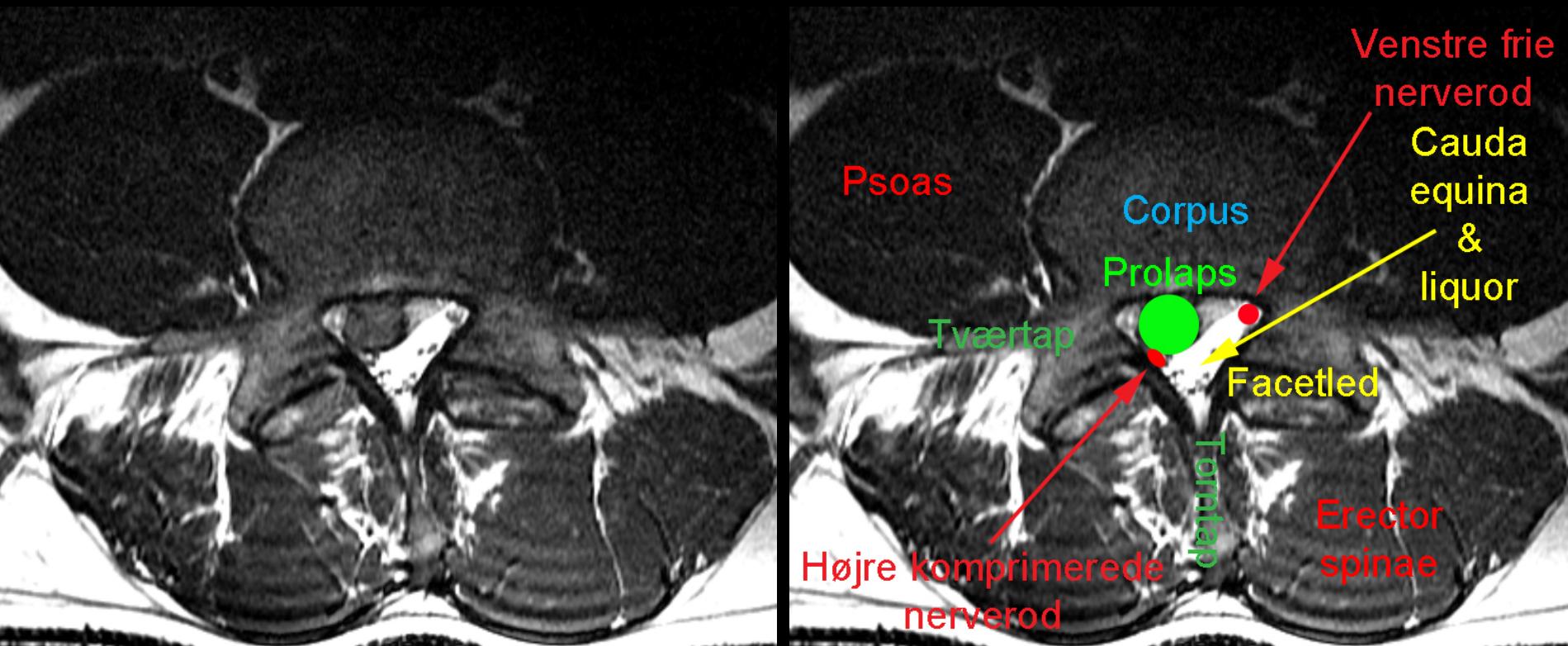
Stående

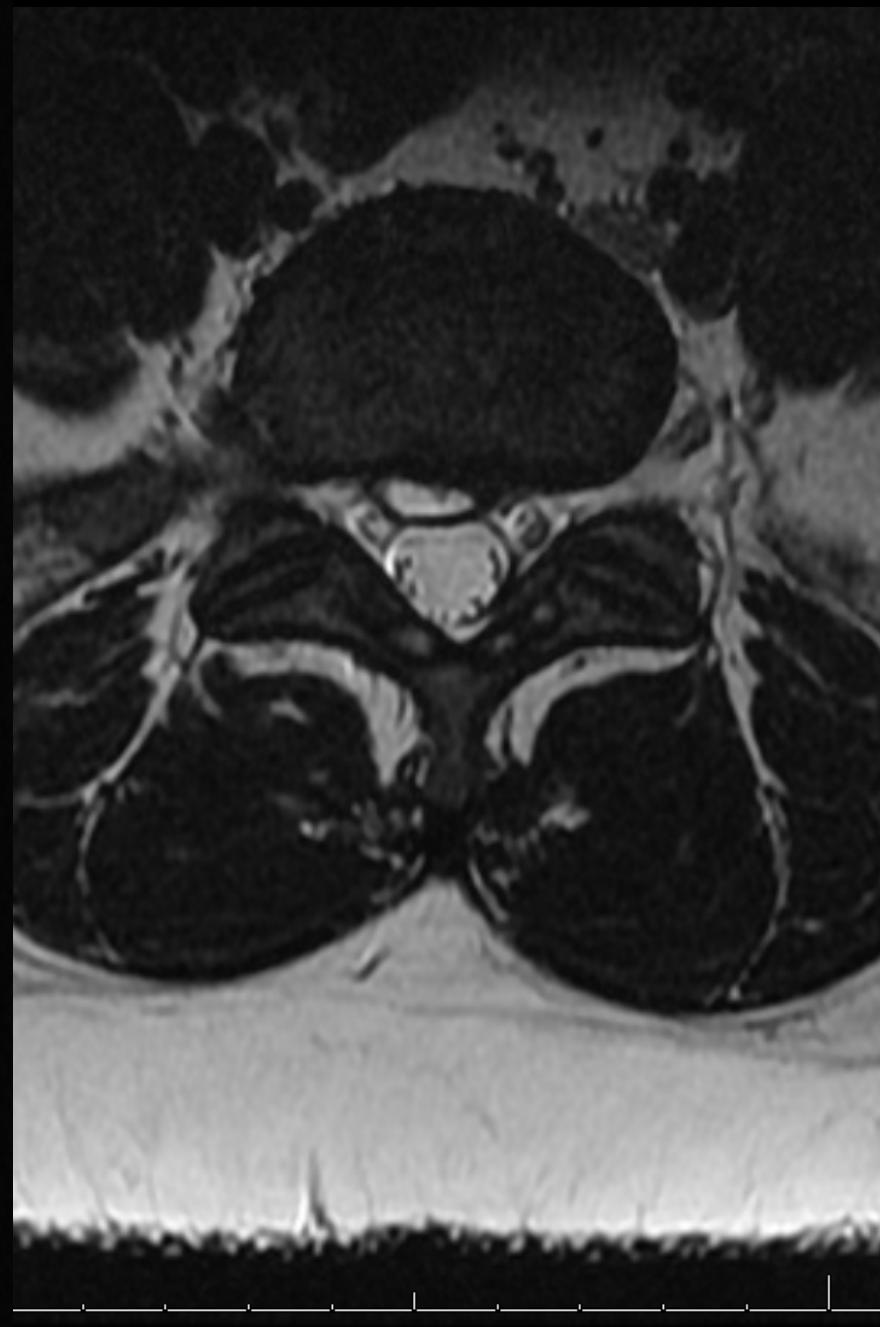
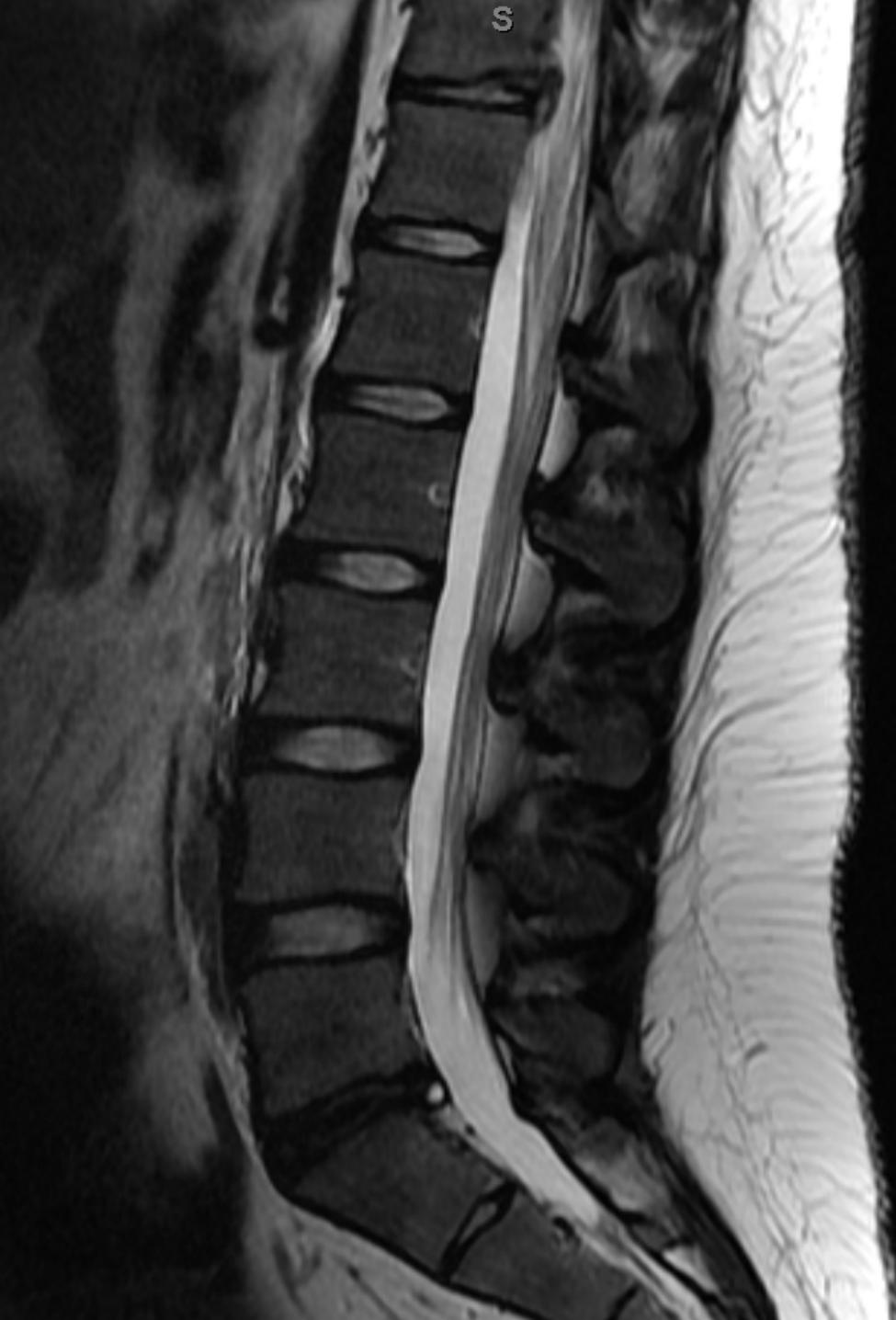

S

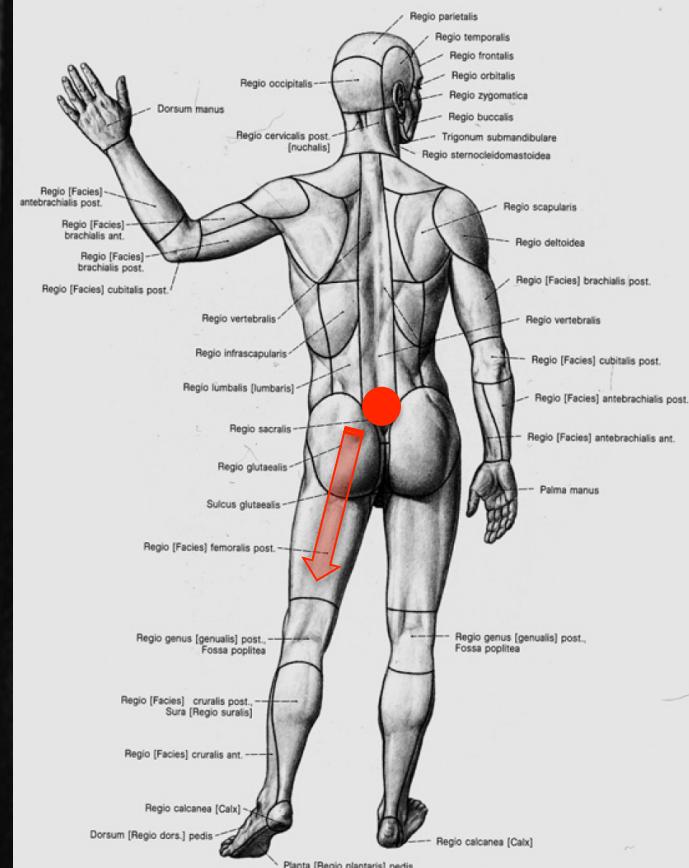
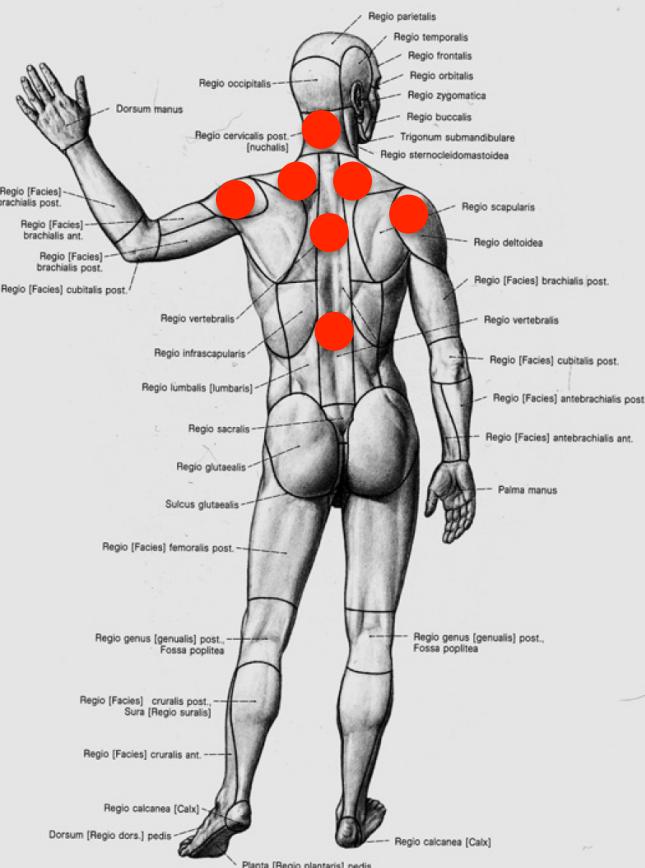
MR-skanning (Hor T2)

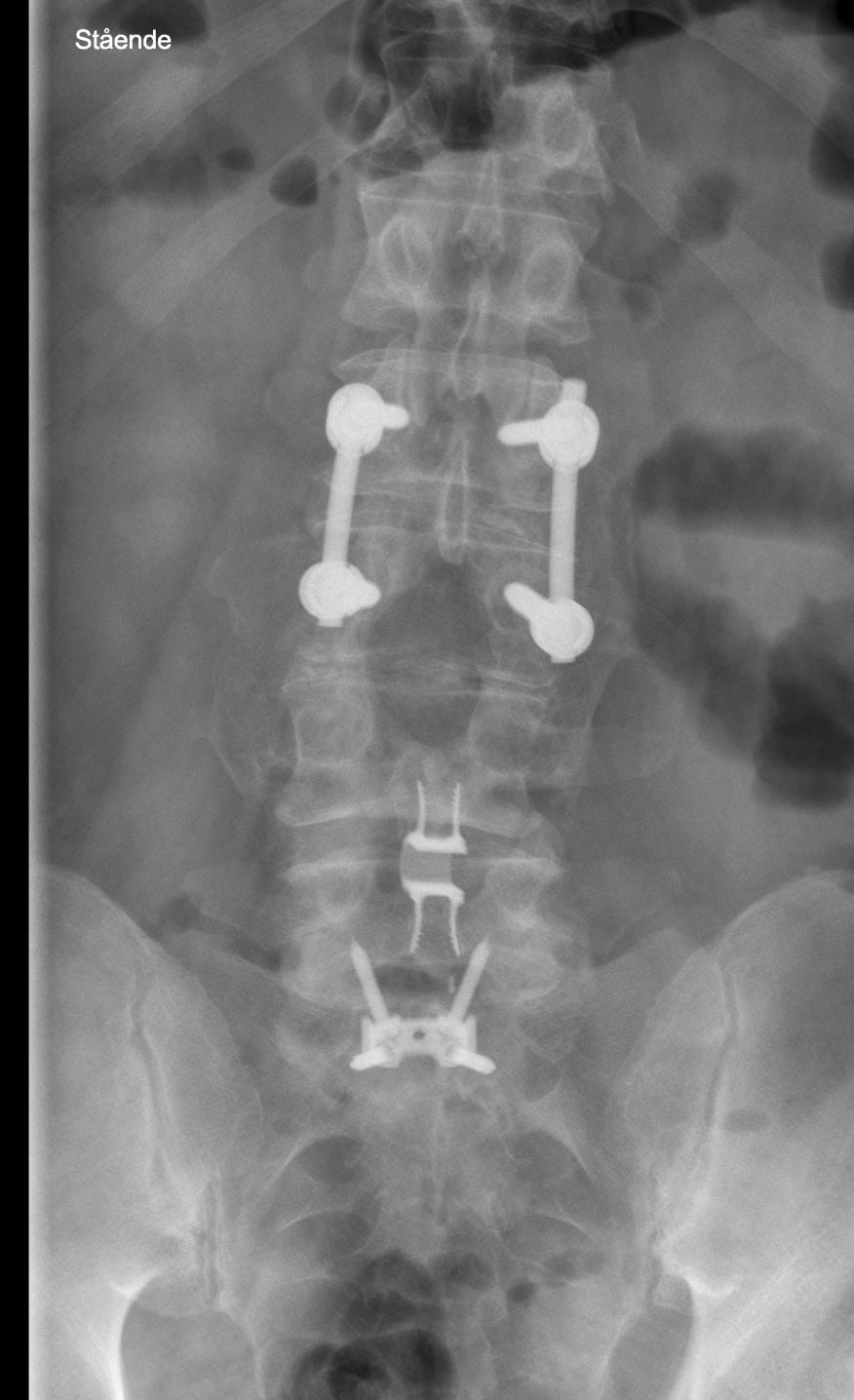

Hvilken smertegenerator?

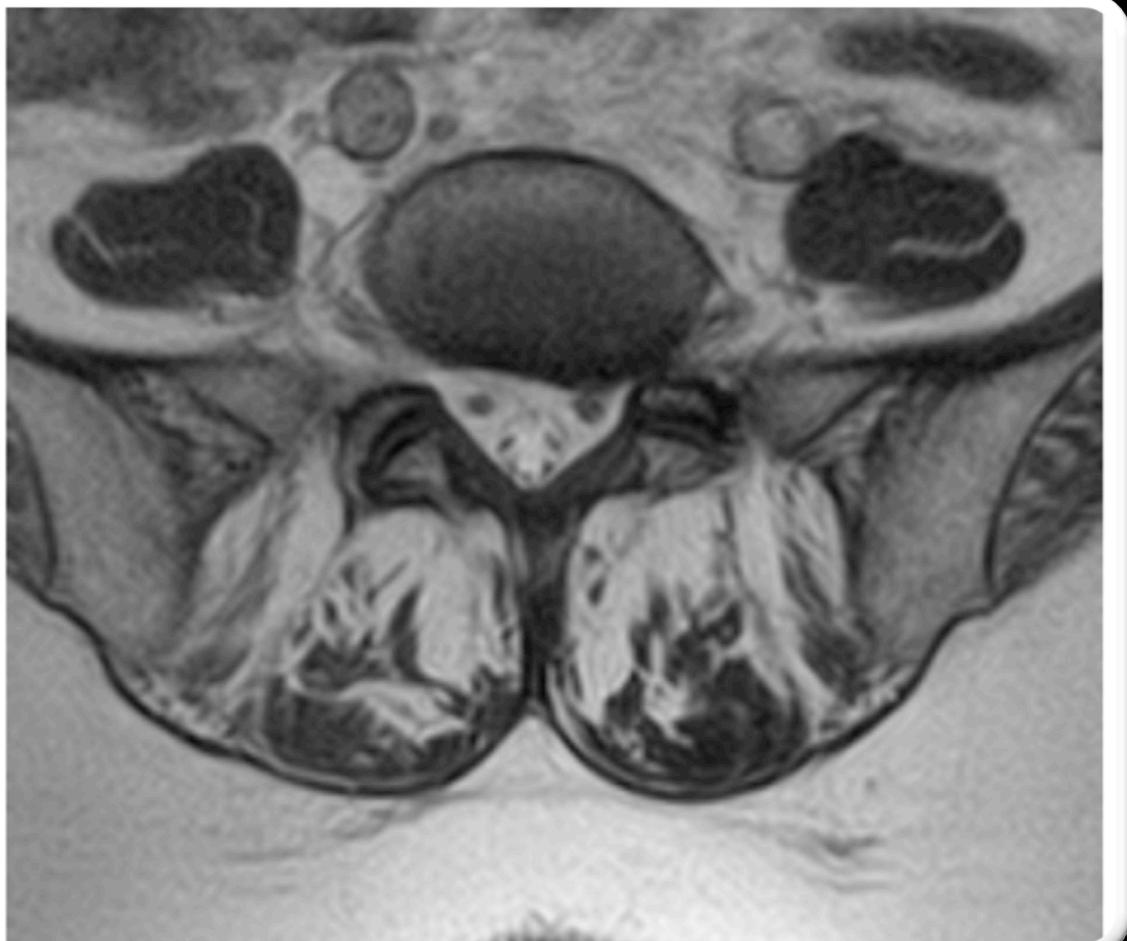
Diskus? Facetledsartrose? Rodtryk? Myoser? Gigt?

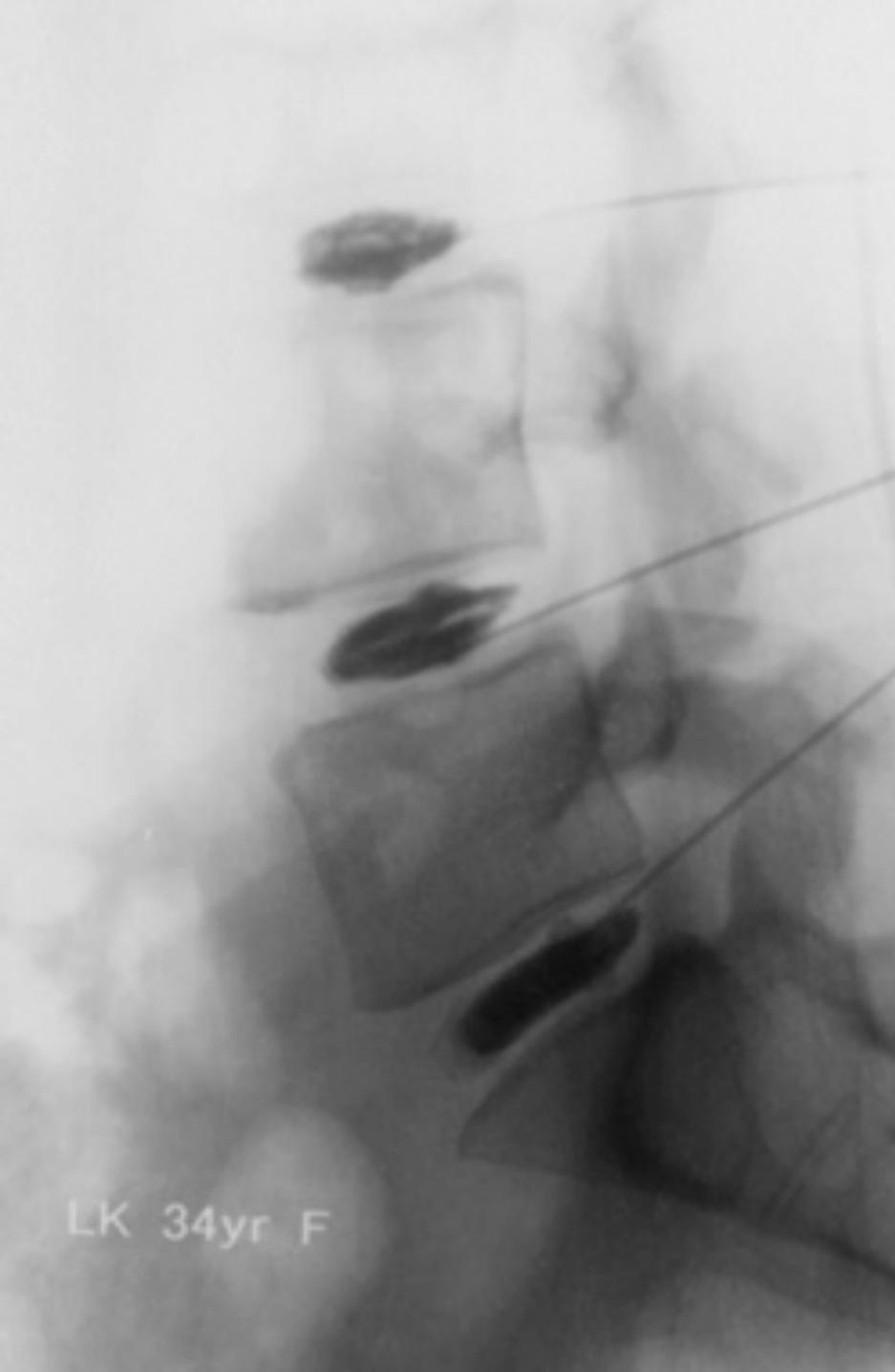

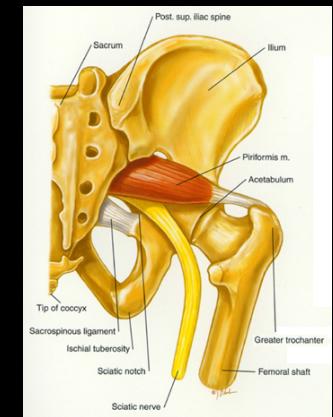
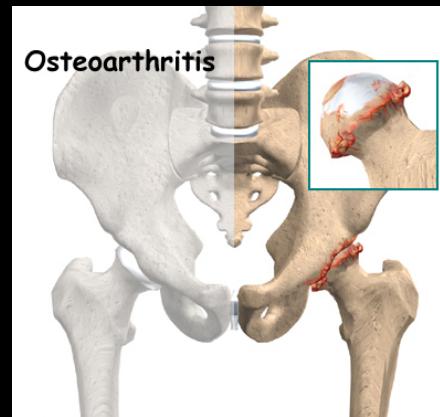
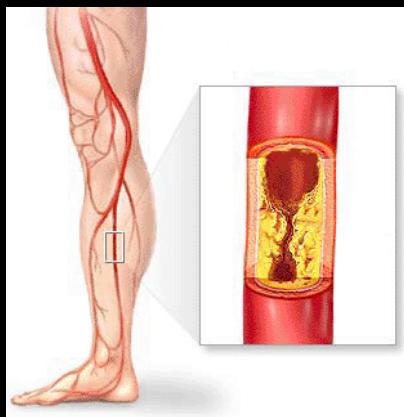
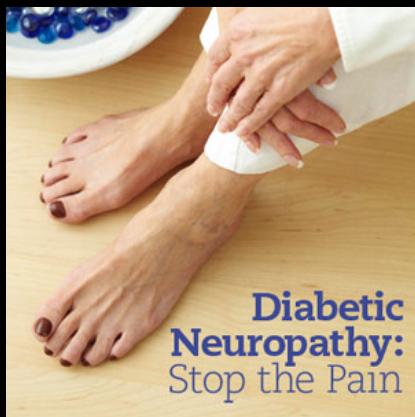
LK 34yr F

Differential-
diagnoser

Differentialdiagnoser

- Polyneuropati
- Vaskulær claudicatio
- Hofteartrose
- Myoser (fx piriformis)
- SI-led

Neurofysiologisk us.
DBT/A-grafi
Indadrotation
FAIR test
FABER test

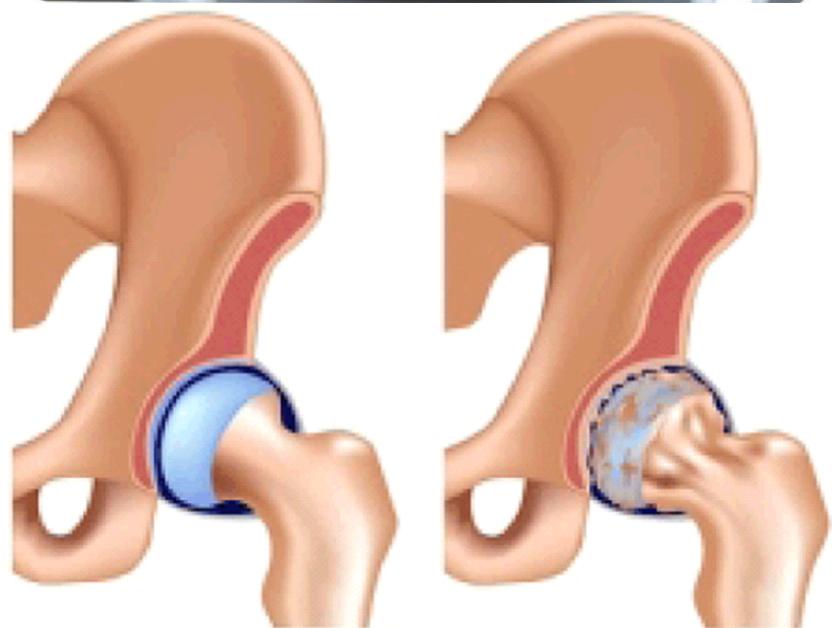

Bækken, hofte, lår

- Bruskskader i hofteleddet
- Bækkenløsning
- Calvé-Legg-Perthes sygdom
- Chaplin-fødder
- Epifysiolyse i hoften
- Halebenssmerter
- Hoften ude af led
- Hofteskålen, brud
- Hofteslidgigt (hofteartrose)
- Lyskeskade
- Lårben, indadroteret
- Medfødt hoftefejl (hofteledsdysplasi)
- Piriformissyndromet
- Serøs coxitis
- Strækskade, bagside lår.
- Total hofteprotese
- Trokanterbursit
- Trælår

Arv
Alder
Overvægt
Tidligere brud
Misdannelse
Infektion
Bechterew

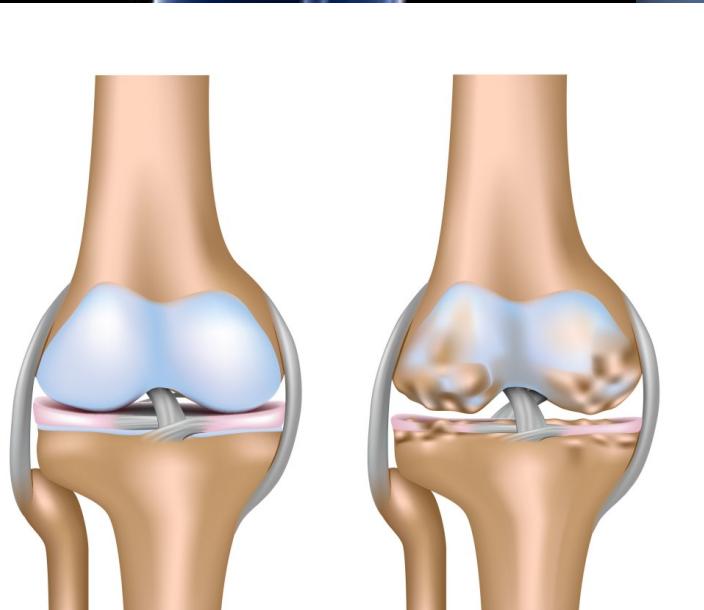
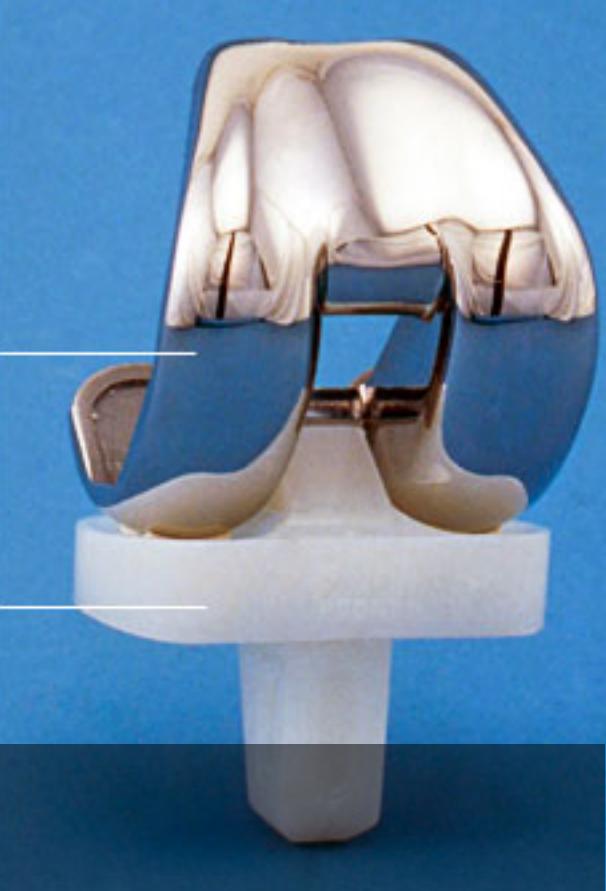

Healthy joint

Osteoarthritis

Knælidelser

- Bursit i knæet
- Løberknæ - runner's knee
- Sideledbåndskade
- Knæledsprotese
- Korsbåndskade, forreste
- Patellofemoral artrose
- Popliteustendinopati
- Bakers cyste
- Jumpers knee (patellar tendinopati)
- Korsbåndskade, bagerste
- Meniskuskader i knæet
- Anserinus tendinit
- Osteochondritis dissecans
- Sinding Larsens sygdom
- Patellofemoralt smertesyndrom
- Schlatters sygdom
- Knæsmærter
- Knæskallen gået af led
- **Slidigt i knæet (knæartrose)**

Healthy knee joint

Osteoarthritis

Alder
Overvægt
Tidlige skade
Leddegigt
Kalveknæ/hjulben
Arbejde med mange dybe
knæbøjninger

Skulder og overarm

- AC-led skade
- Acromioclaviculær artrose
- Plexus brachialis skade
- Rotatorcuffen, skade
- Frossen skulder (kapsulit)
- Skulderprotese
- Skuldebursit akut, bursit
- Skulder, senebetændelse
- Skulderbursit, kronisk
- Skulderen ude af led
- Radialisskade

Behandling

Morfika

Naropin®
(ropivacaine HCl) Injection
0.2% (2 mg/mL)

For Infiltration, Nerve Block, and
Epidural Administration Only.
Not for Intravenous Administration.

Håndkø
b

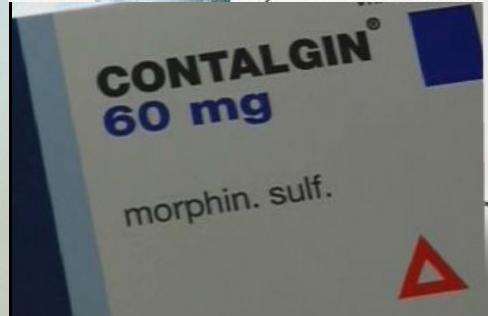

Smartestillende
Ipren®
200 mg
20 tabletter

EFFEKTIV MOD
MUSKEL- OG
LEDSMERTER

Recept

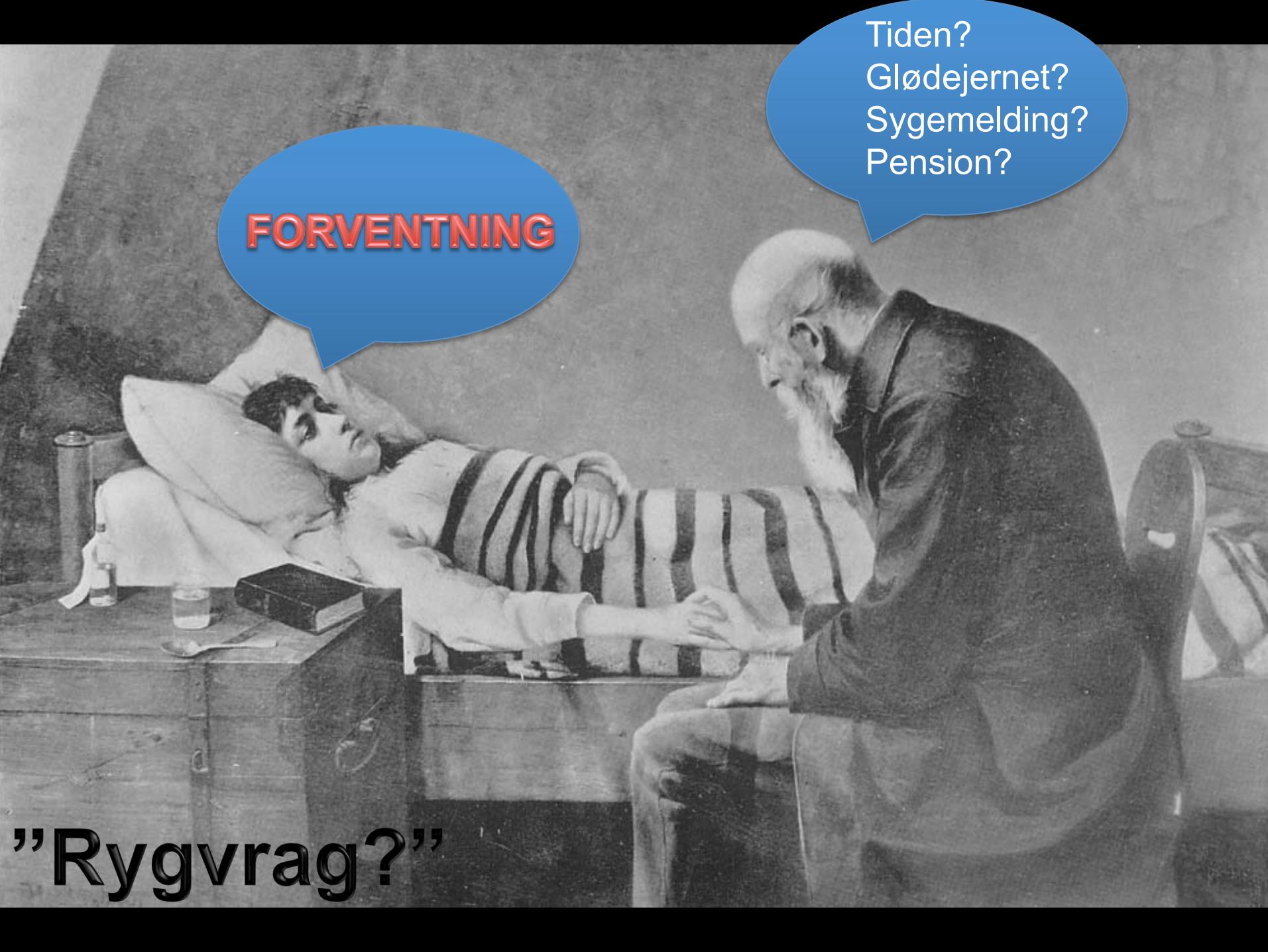

Saroten®

Amitriptyline hydrochloride

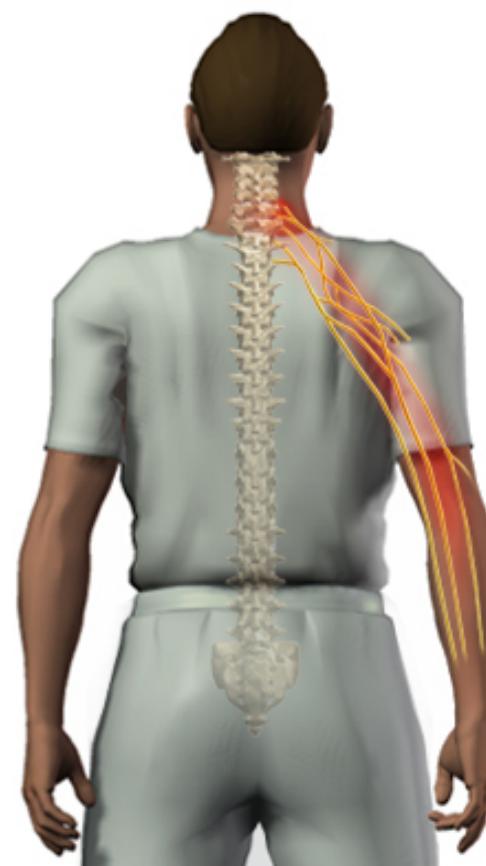
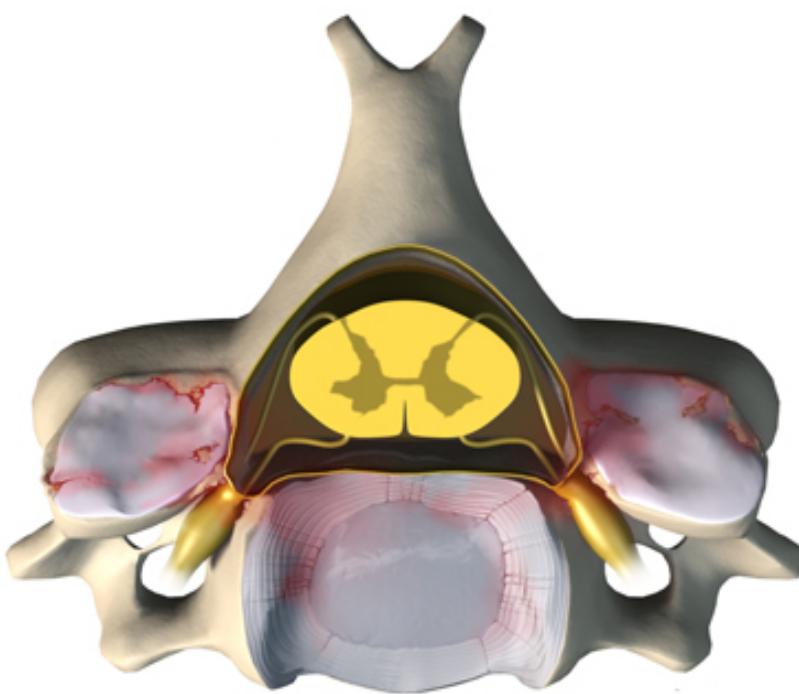
Tiden?
Glødejernet?
Sygemelding?
Pension?

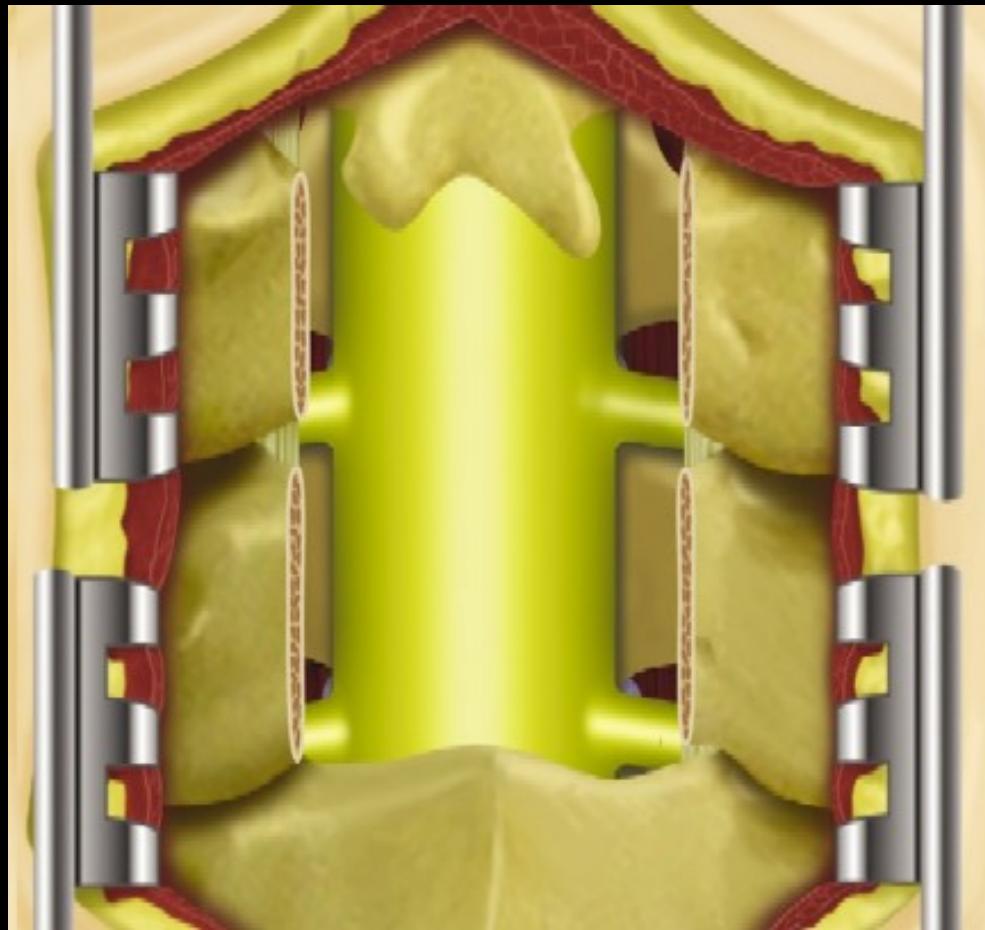
FORVENTNING

"Rygvrag?"

RYGKIRURGI

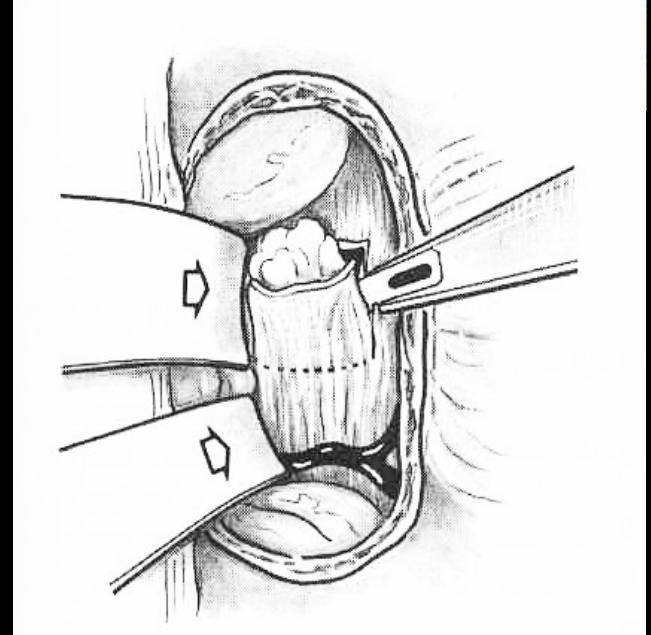
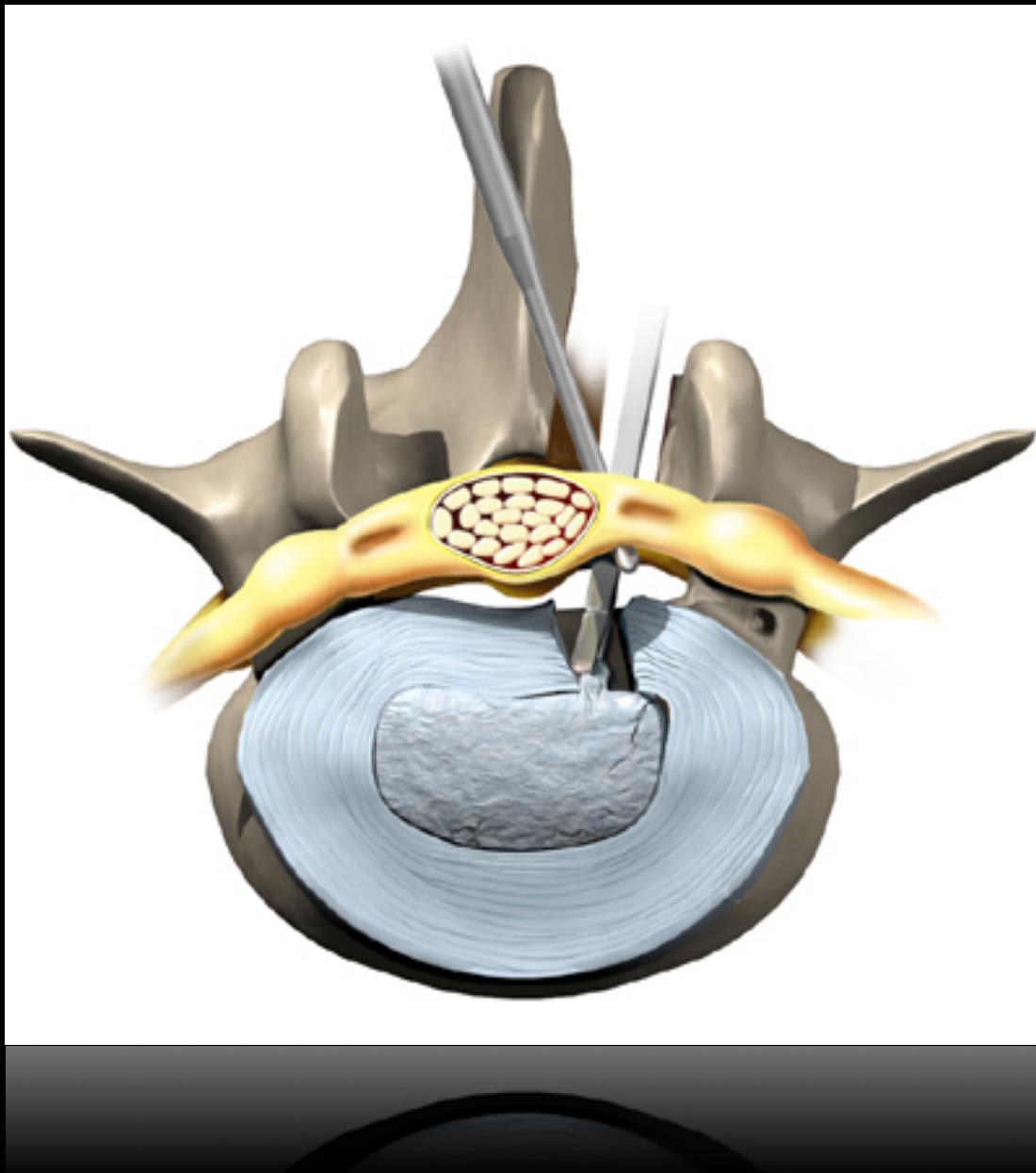
- Dekompression (frilægning)
- Spondylodese (stivgøring)
- Korrektion (opretning)

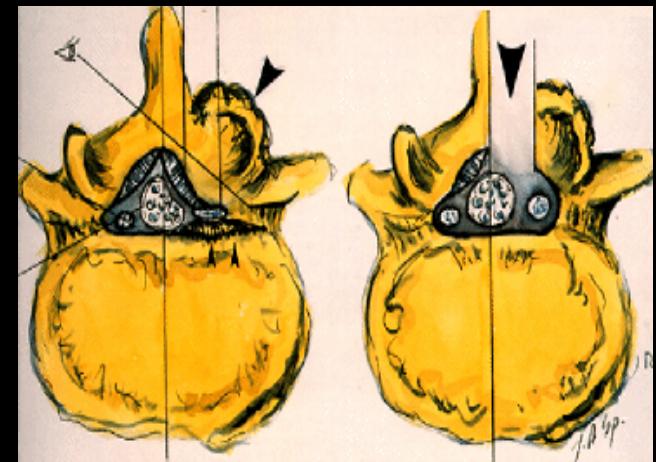
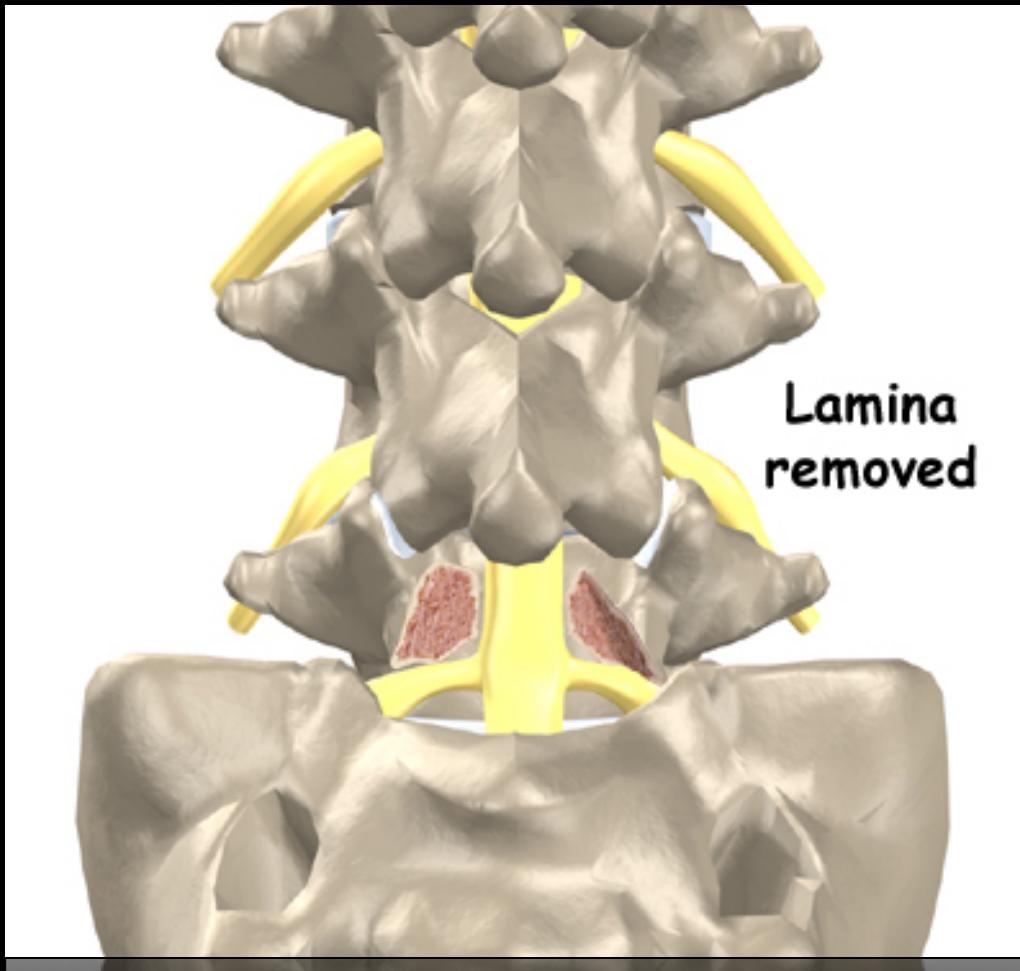
Partiel hemilaminektomi

- Klassisk diskektomi
- Mikroskop v/ recidiv
- Evt. dese

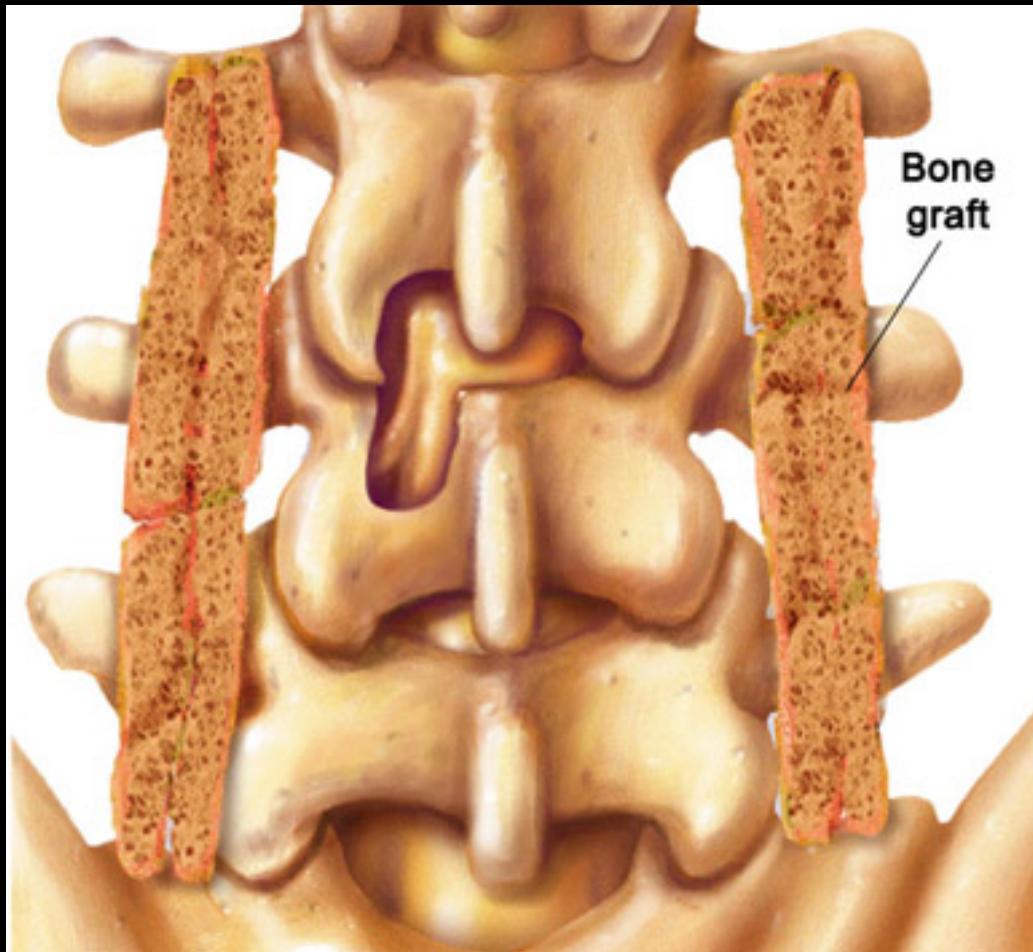

Laminektomi eller rodfrilægning

Facetleddet bevares – 4% udvikler instabilitet

Ikke-instrumenteret dese

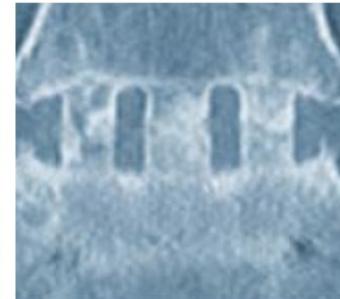
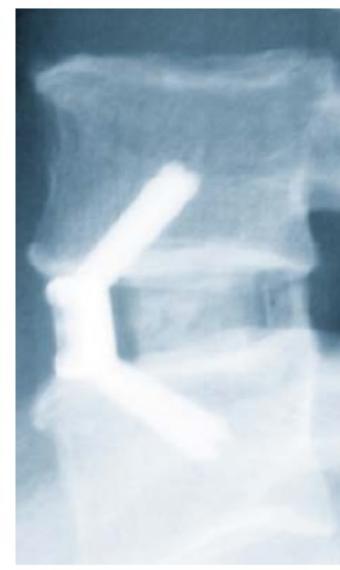
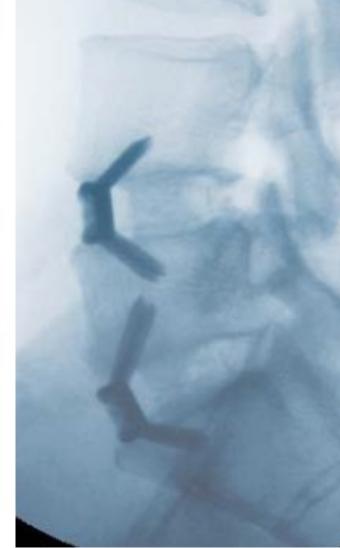
L4/L5-Dese

Transforaminal Lumbar Interbody Fusion

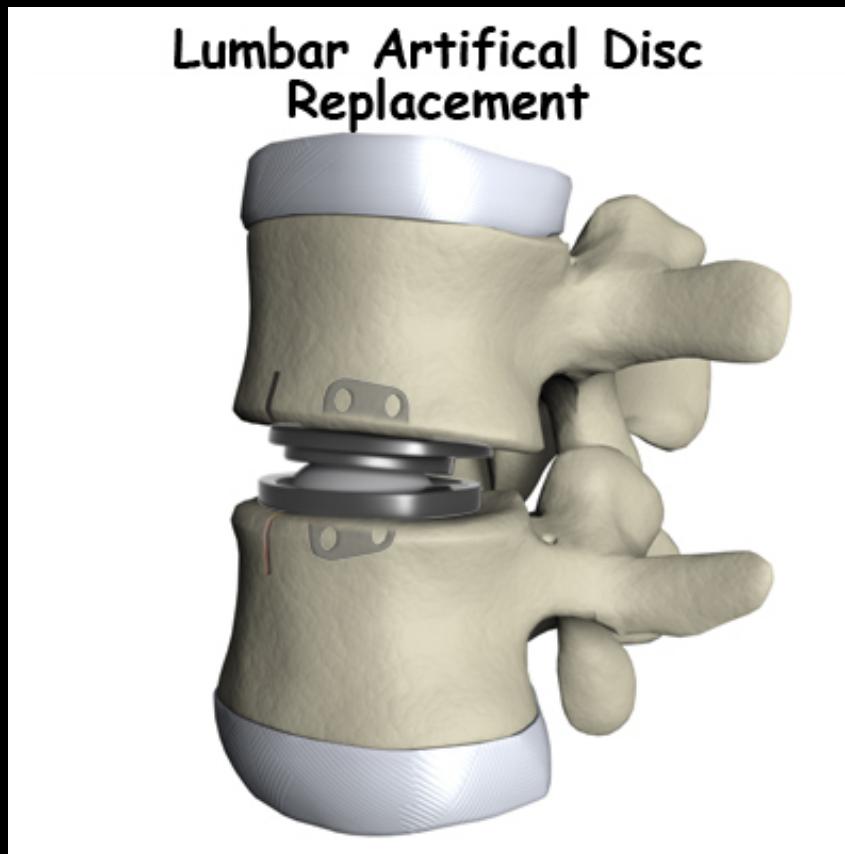
- Pedikelskruer
- Stave
- Diskectomi
- TLIF-Spacer (Opal)
- Knoglestykker evt.
transplantat

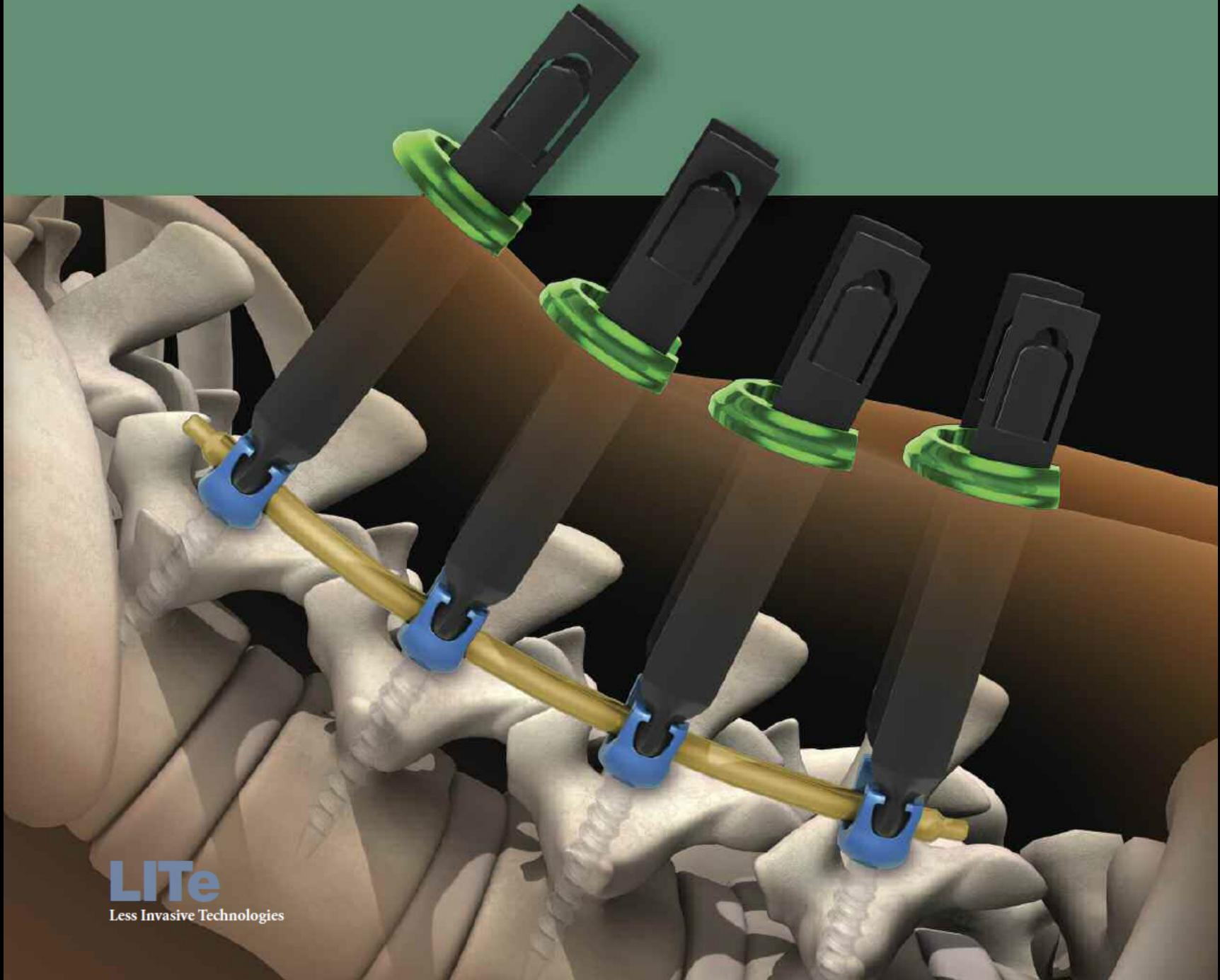

ALIF

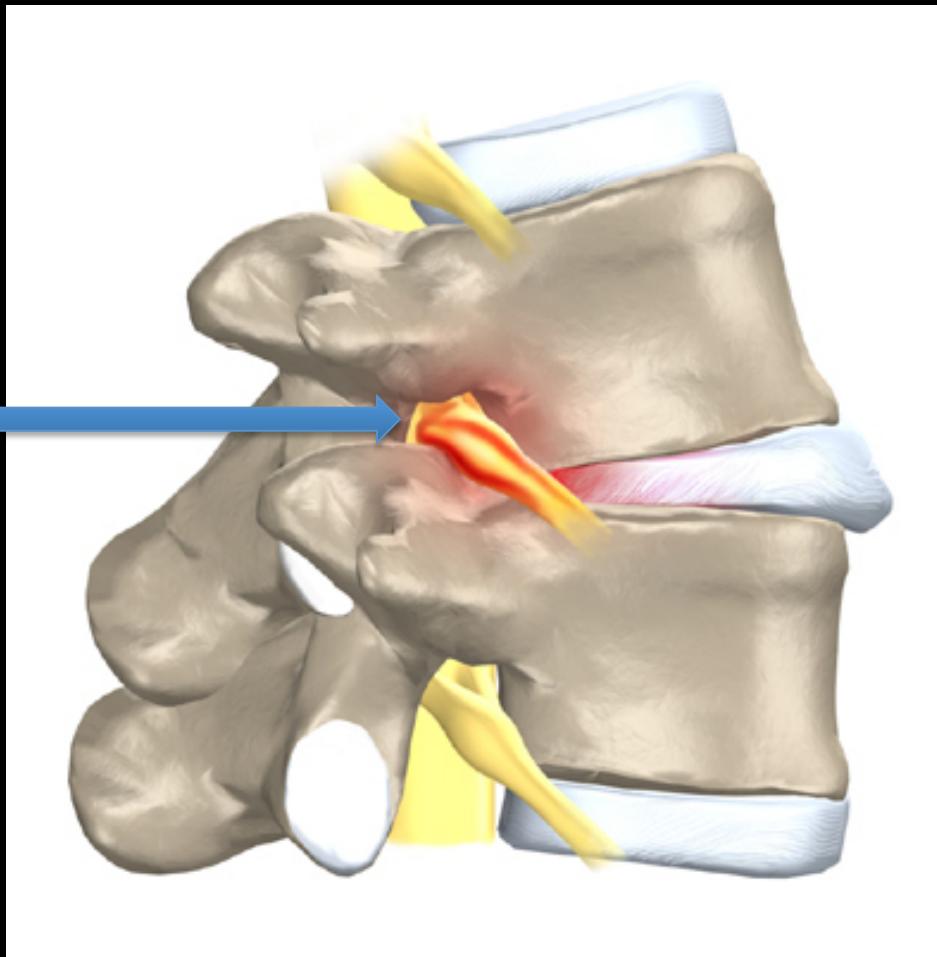
Diskusproteze

LITe
Less Invasive Technologies

Blokade af nerverod eller facetled

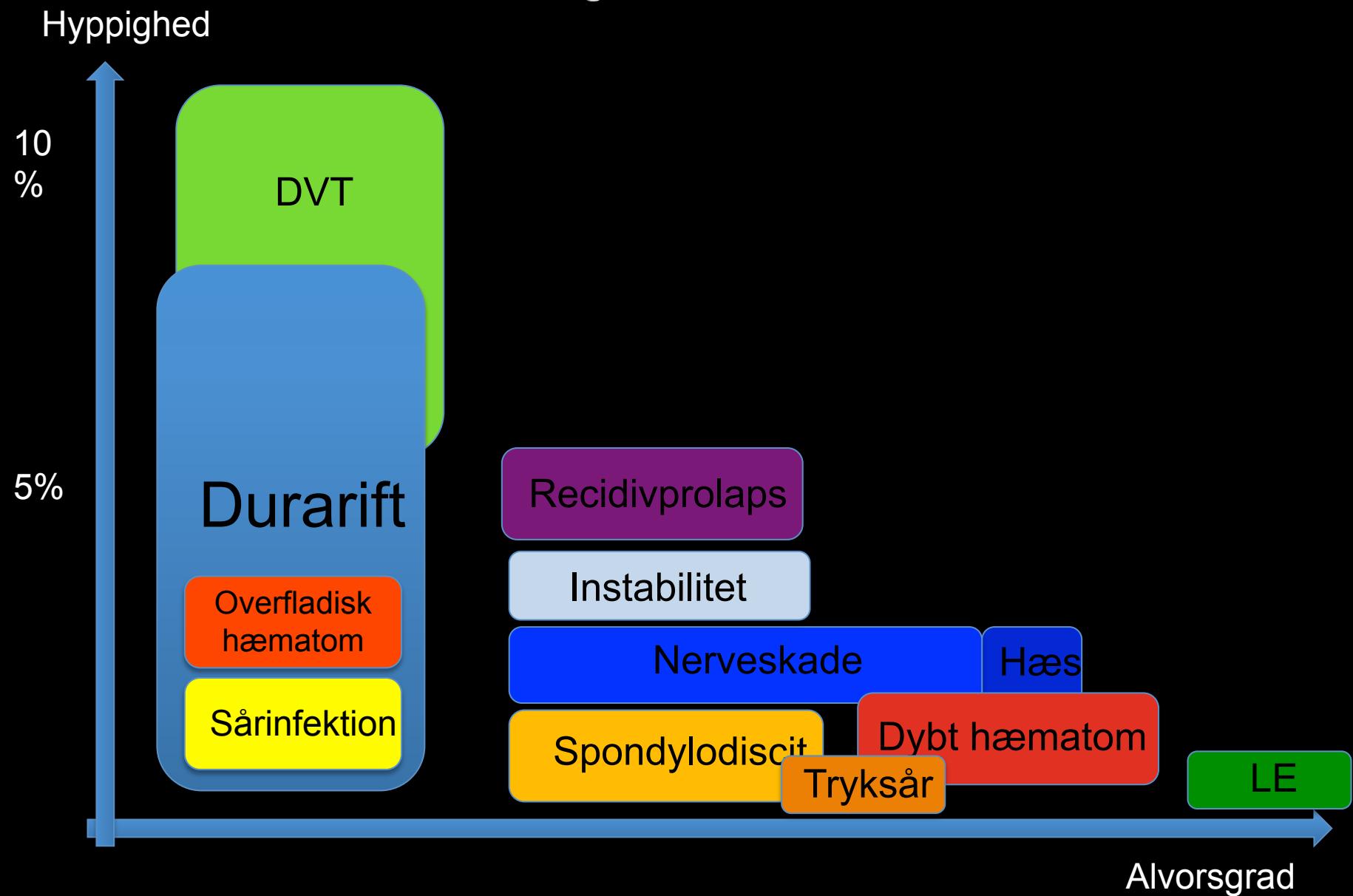
Effekten af operation

- Diskusprolaps: 8/10
- Stivgørende operation i lænden: 2/3

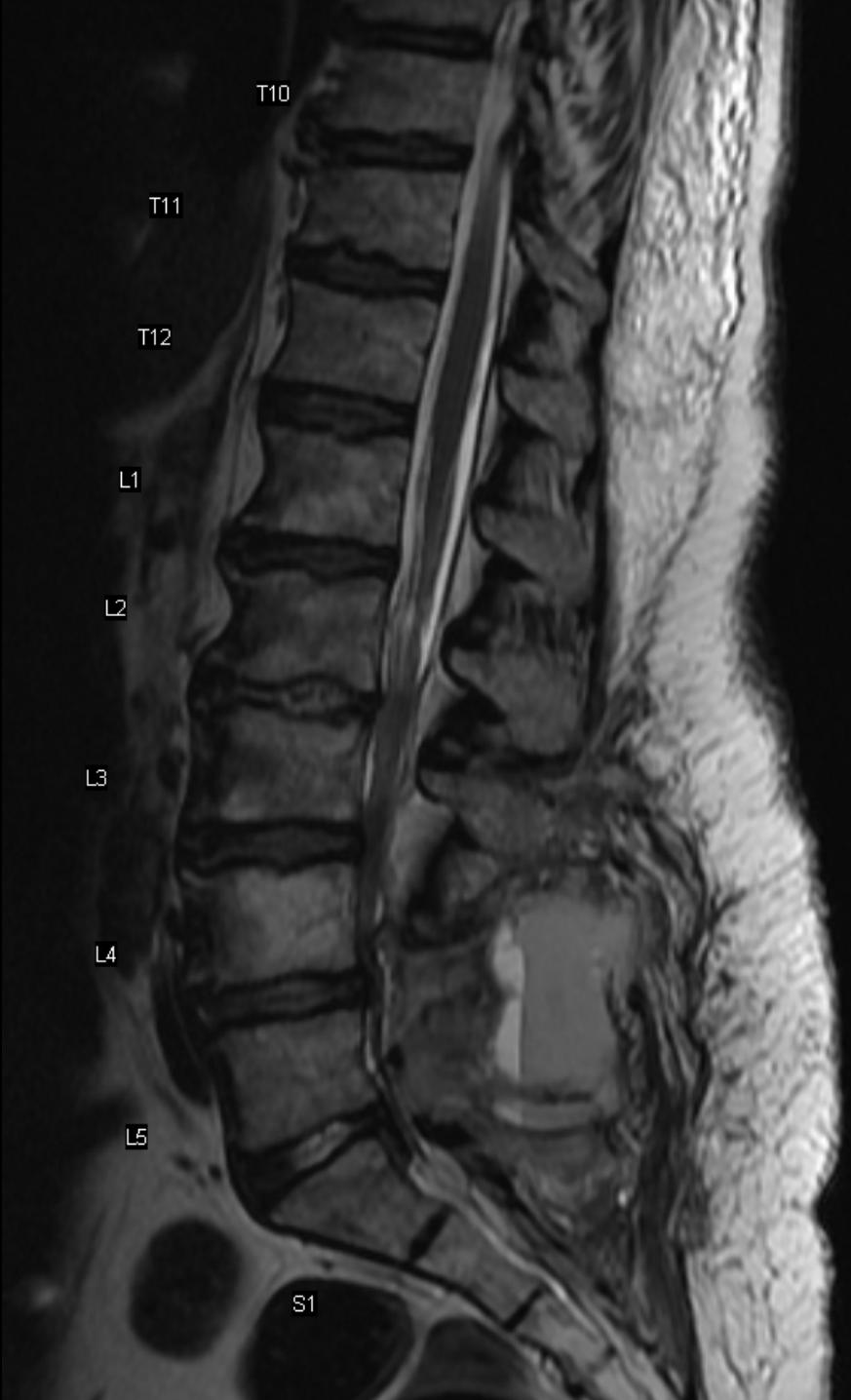
Komplikationer

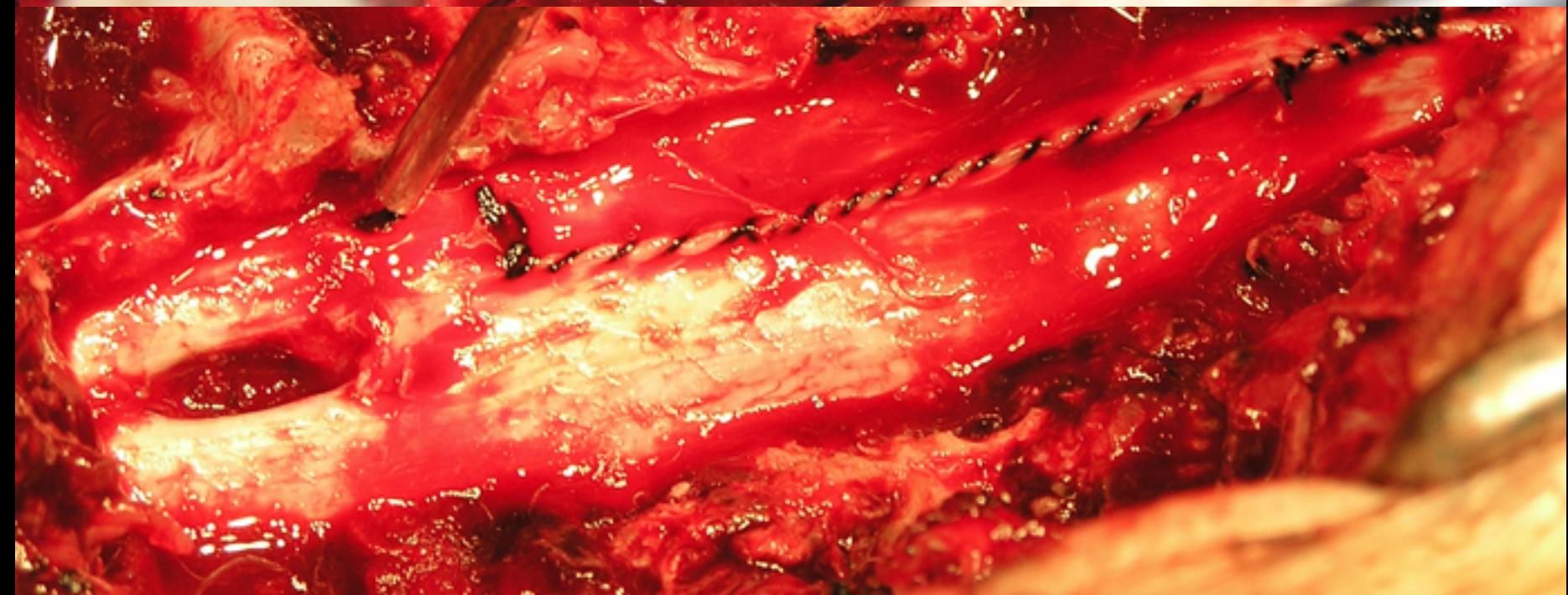
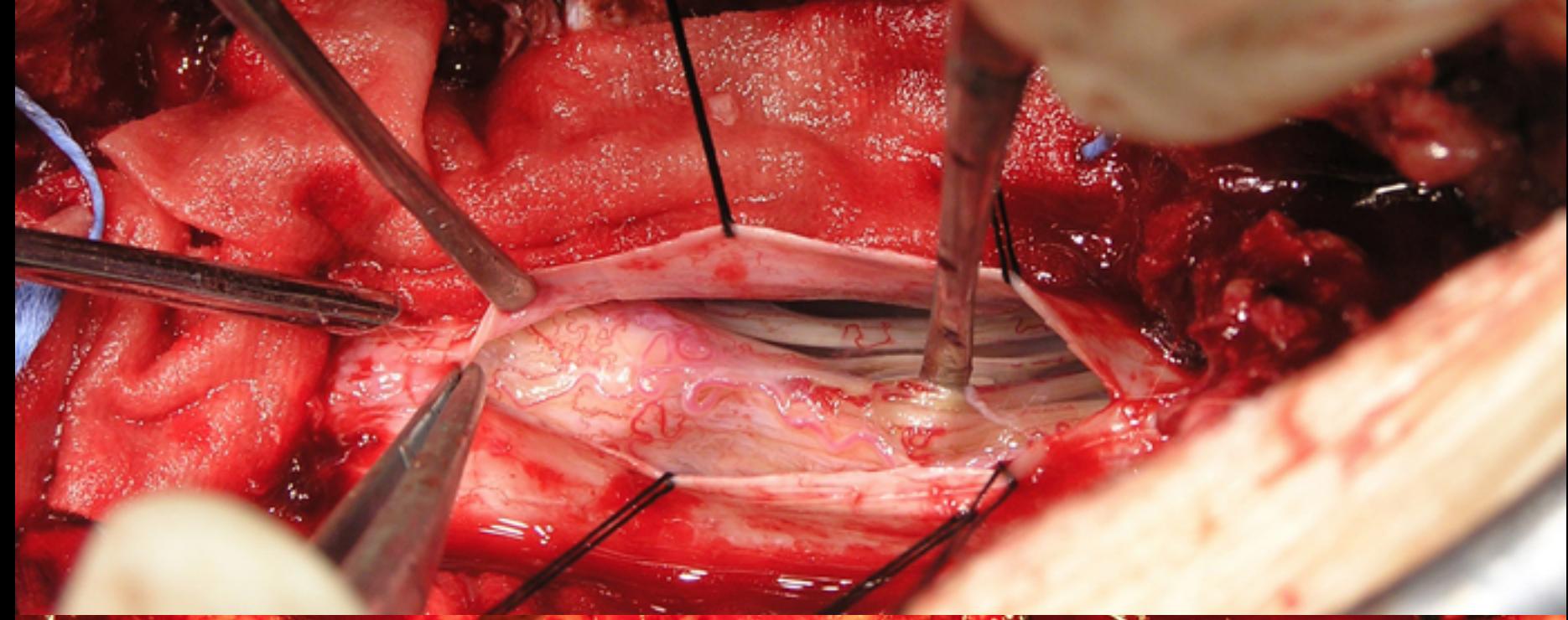
Komplikationer

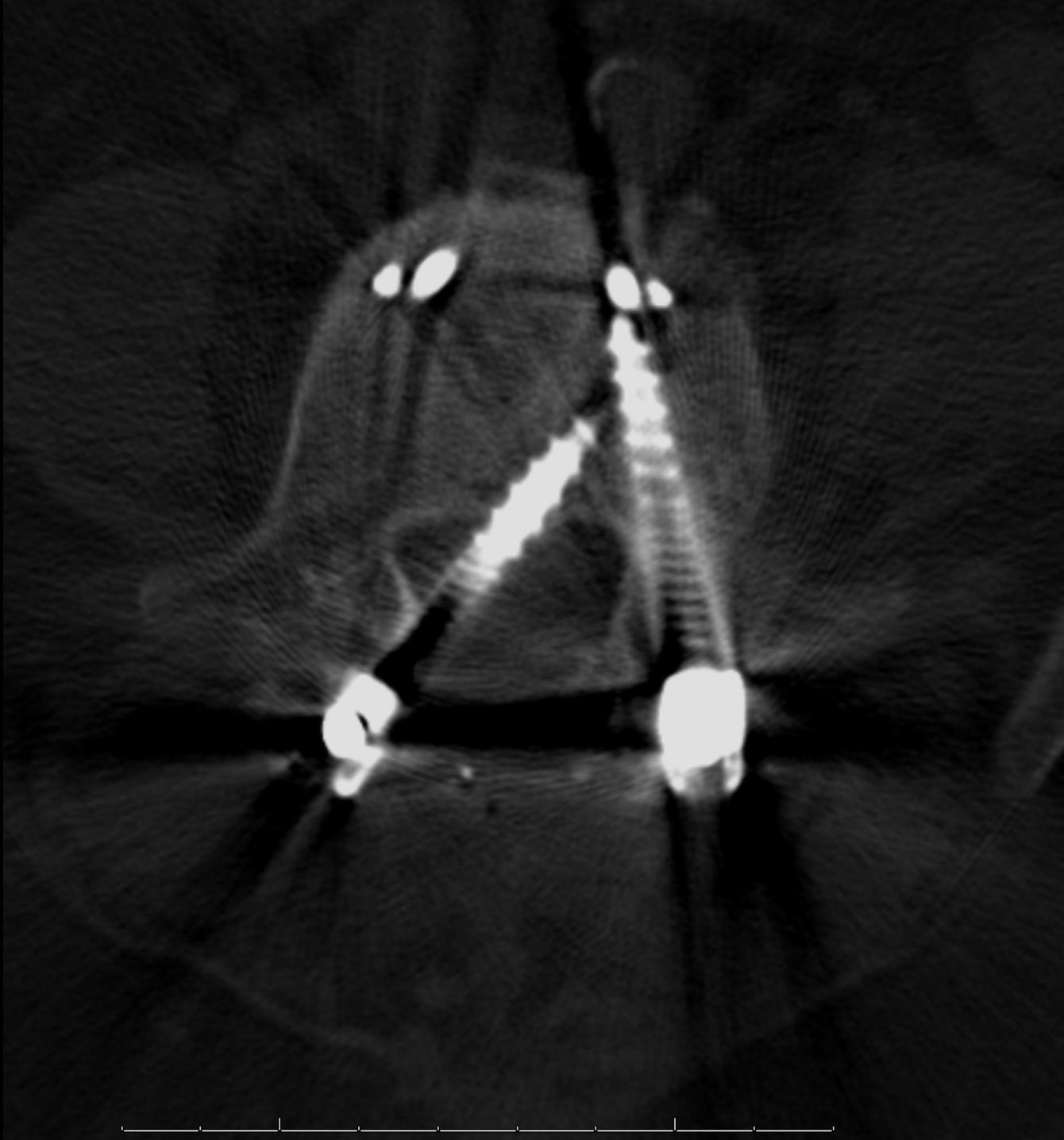

Komplikationer afhænger af indgrebstypen

Indgrebstype	Anterior adgang	Posterior adgang (lam.)
Cervikalt niveau:	Vejrtræknings- problemer (ACIF)	Tværsnits- syndromet
Lumbalt niveau:	Shock (ALIF)	Cauda Equina Syndromet

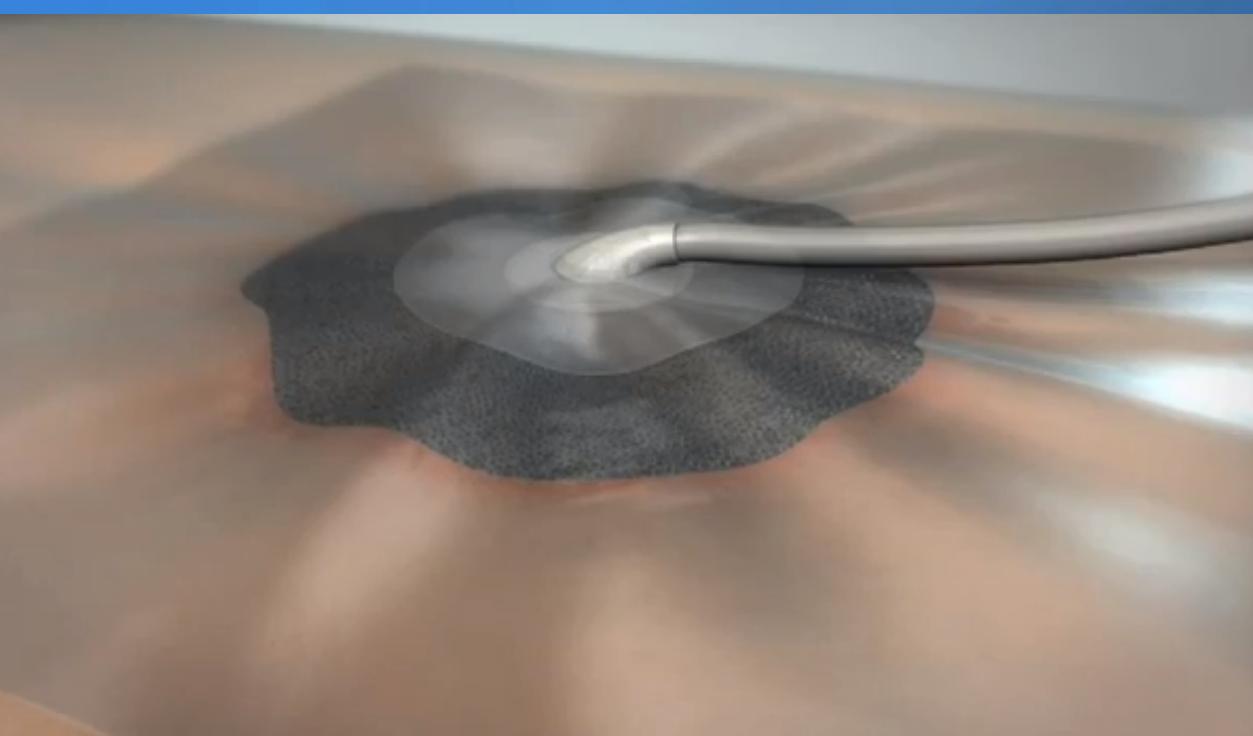

Spondylodiscitis

- Primær bakterieinfektion svt. diskus, sekundær indvolvering af endeplader. Ofte hæmatogen spredning eller postoperativ infektion
- Tilstanden er desværre underdiagnosticeret. Mange pt. udredes/behandles på medicinske afdelinger. Dødeligheden er op til 25% hos ældre
- Staphylococcus aureus (>50%)
- Risikofaktorer: Immunsupresion, Alderdom, Diabetes, Narkoman, Ikke-etniske danskere (TB)
- Lændesmerter evt. med udstråling til ben, feber, vægtab, bevægelsesindskrænkning. Diagnosen stilles ofte først flere måneder efter symptomdebut
- Forhøjet CRP og SR, evt leukocytose

- Evt. asymptomatisk

- Smerter i benet

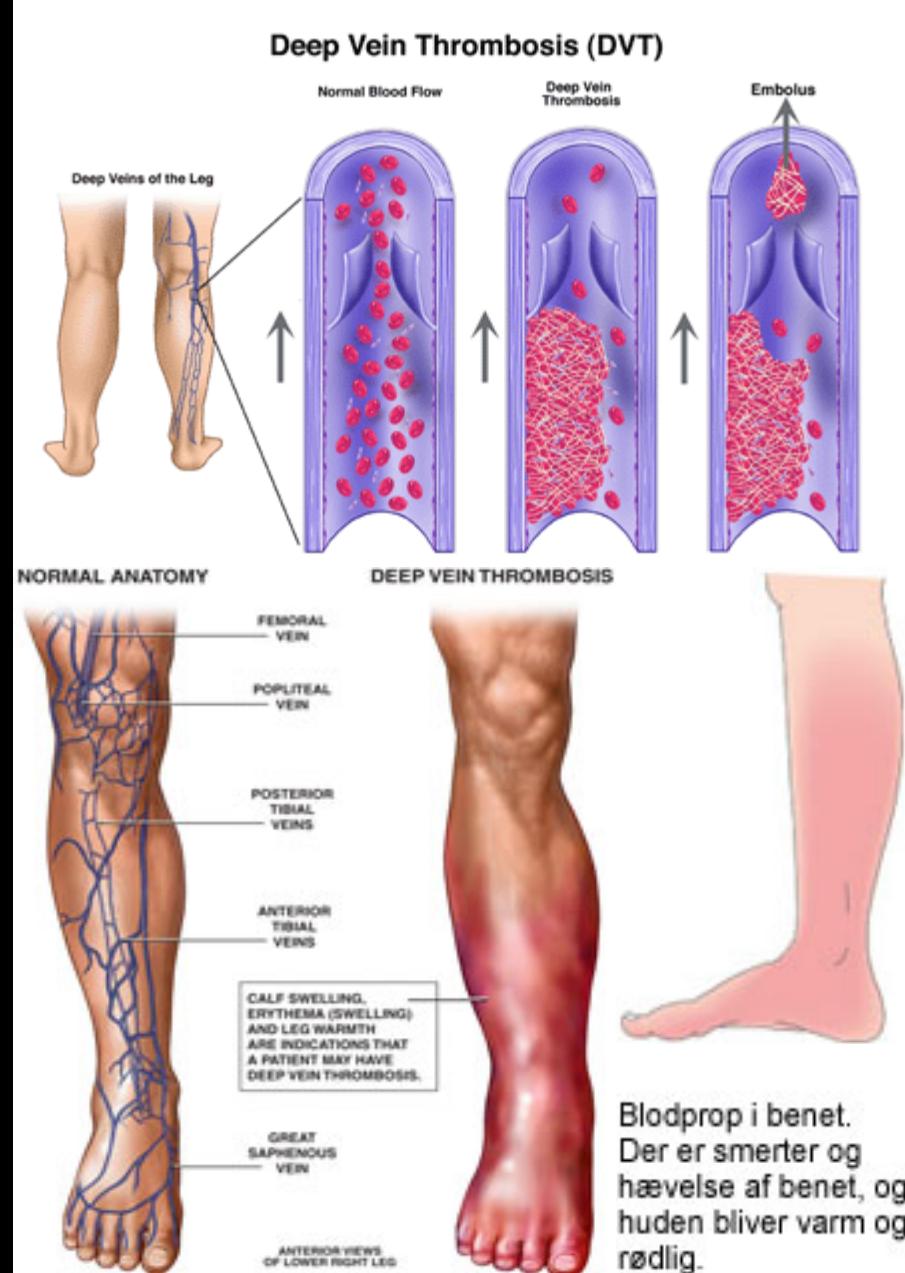
- Rødme

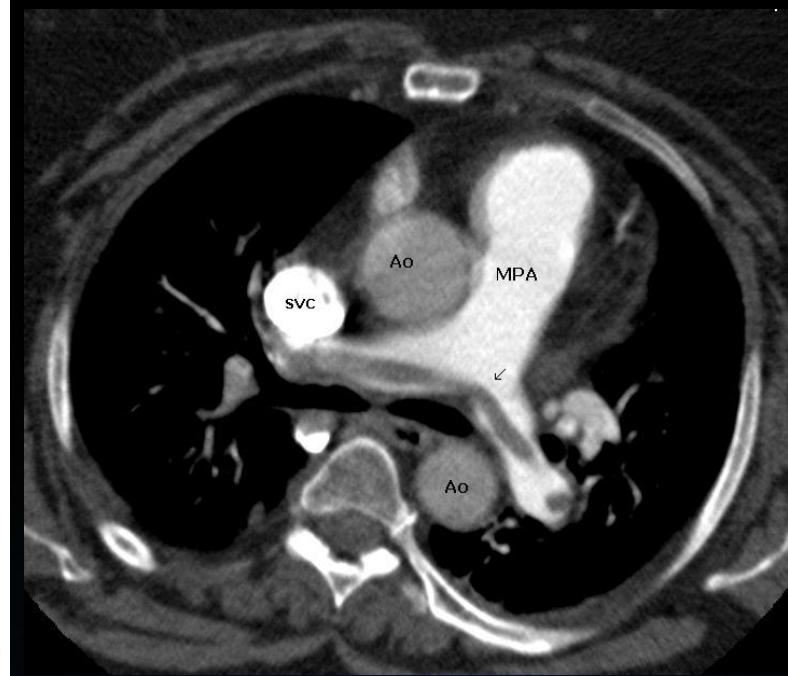
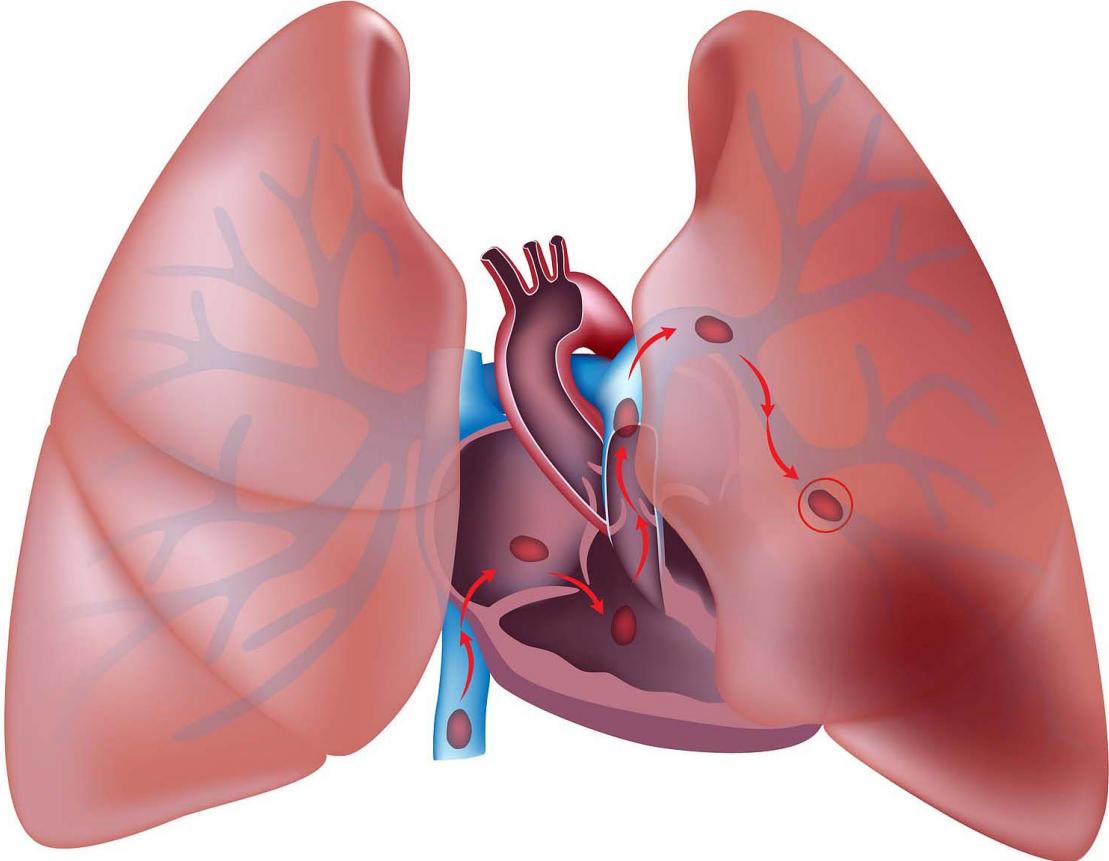
- Hævelse

- Feber

- D-dimer

- Ultralyd

- (Lægømhed)
- Åndenød
- Svimmelhed
- Hoste evt. blodig
- Brystsmerter
- Synkope
- Takykardi
- Svedtendens
- Tidlige DVT
- Hjertesvigt
- Overvægt
- Graviditet
- Sengeleje
- P-piller
- Cancer
- Arvelige blodsygdomme

CASES

CASE

- 70-årig mand (tidligere skibsmontør)
- Lumbal dese L3-L5 i 1999
- Rygssmerter med udstråling til venstre ben
- Positiv strakt-ben-test
- Blæreskanning: 800 ml
- Svært nedsat perianal sensibilitet
- Ophørt voluntær sfinkterkontraktion
- Rimelig sfinktertonus
- Tidspunkt da du ser pt: 23:30

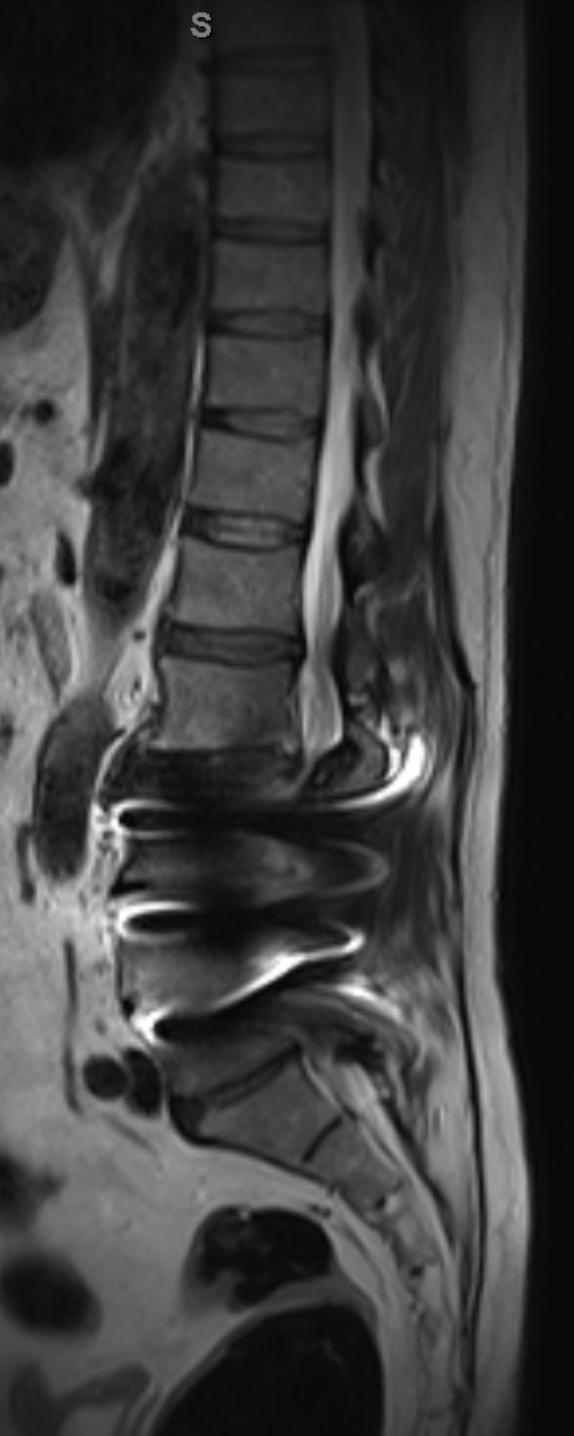
Diagnose?
Udredning?

CT-skanning

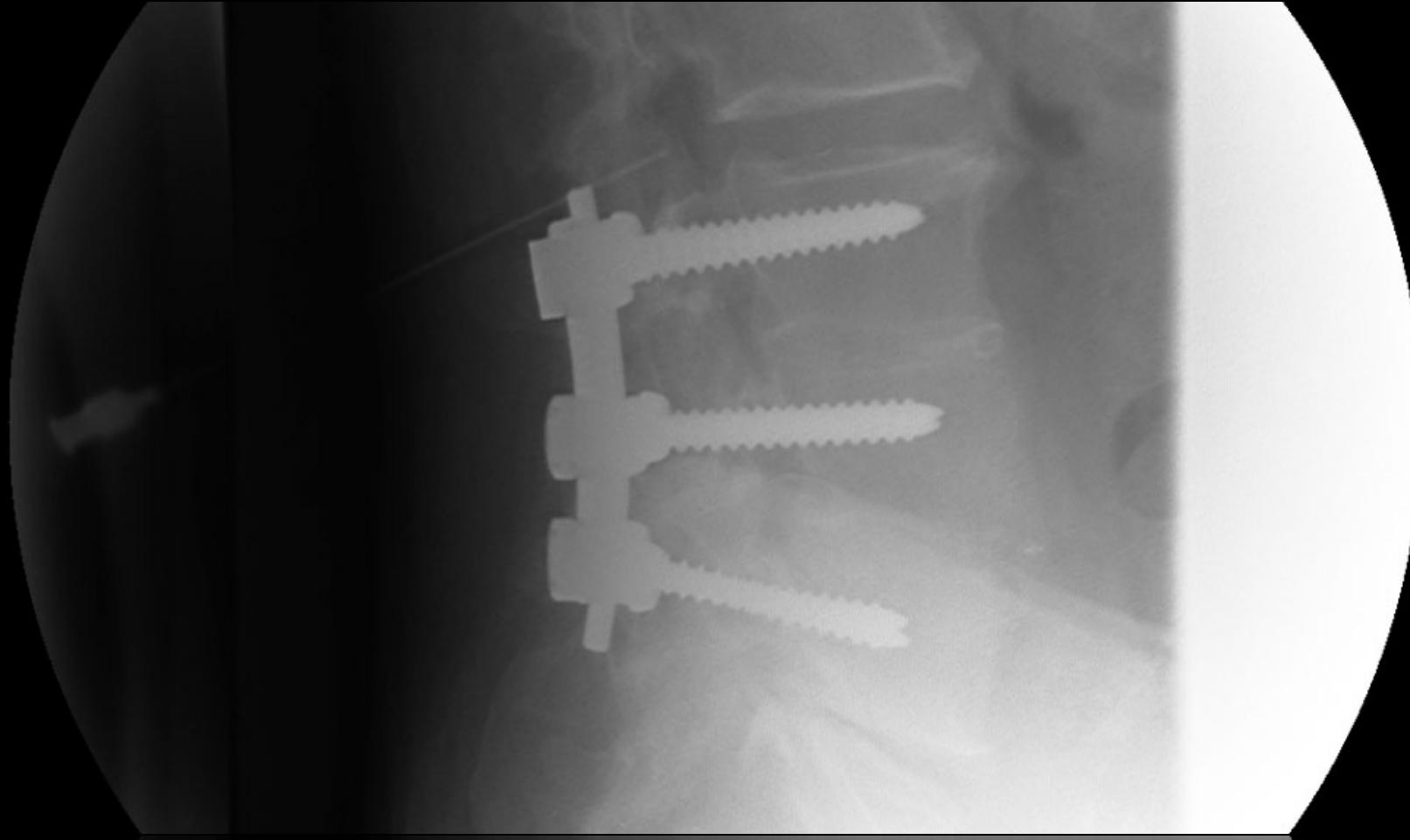

s

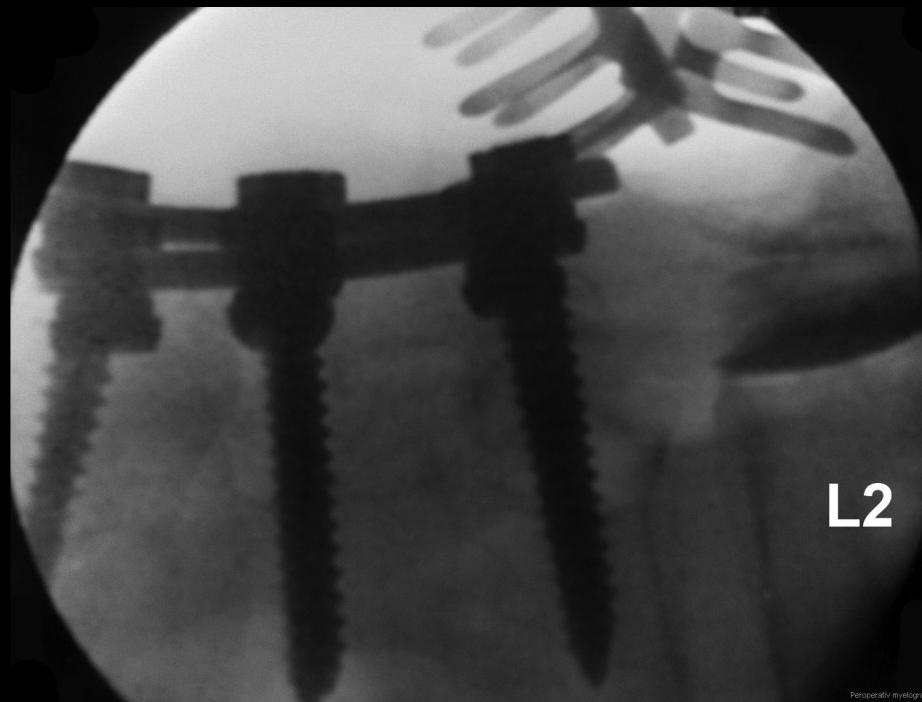
MR-skanning

Myelografi

Peroperativ myelografi

L2

Peroperativ myelografi

L2

Peroperativ myelografi